

**ØRNENES
STEMME**

**INDDRAGELSE
I PRAKSIS**

HØRT

HØRT

FORORD

Børnekonventionen angiver, at børn og unge har ret til at blive hørt og ret til at sige deres mening under hensyntagen til deres alder og modenhed. Samtidig er der stigende principiel enighed om, at børn og unge er eksperter i deres eget liv og bør inddrages i sager omkring fx. skilsmisse, anbringelser med meget mere. Ofte oplever man dog, at børn og unge alligevel ikke inddrages. De høres ikke i anbringelses- og skilsmissesager, men heller ikke omkring andre forhold i hverdagen, uanset at det er deres rammer, der er tale om. En rapport fra 2014 af Sidsel Brandi Hansen: "Hverdagsliv i nybyggede og nyrenoverede institutioner", der baserer sig på besøg i 11 byggerier samt case-observationer fra to institutioner, viser, at børns behov og interesser kun indirekte medtænkes i byggeprocessen. Dermed risikerer man ikke at medtænke, hvad bygningen og dens udformning betyder i børnehøjde, og i forlængelse heraf at beslutte sig for uhensigtsmæssige løsninger.

I 2016 udkom Børnerådet med bogen "Håndbog i Børneinddragelse". I 7 velskrevne kapitler gennemgås brugerinddragelsen inkluderende juridiske aspekter; hvordan man planlægger og forbereder en brugerinddragelse; hvordan man kommunikerer med børn og unge; hvilke redskaber man kan bruge såsom spørgeskemaer, interviews, workshops med meget mere. Det er en solid bog, der hjælper godt på vej, hvis man har besluttet sig for at gennemføre en

brugerinddragelse. Bogen har dog ikke praktiske eksempler med fra hverdagen.

Nærværende bog handler om en meget omfattende brugerinddragelsesproces gennemført i forbindelse med opførelsen af et nyt børnehjem i Kerteminde. Ideen til et nyt børnehjem opstod, da en gruppe ansatte fra det lokale børnehjem Dyrehaven sad til et personaleudviklingsmøde. Grundet amternes nedlæggelse var en række opgaver ved at blive hjemtaget til kommunen, og personalegruppen så frem til flere børn og unge med flere komplekse problemer, uden at kunne se frem til øgede bevillinger. Samtidig var børnehjemmet lokaliseret i en gammel institution, der på ingen måde var bygget til at være børnehjem, og som på mange måder modvirkede de pædagogiske teorier og metoder, som man gerne ville anvende. Denne gordiske knude førte til en dobbeltmodig vision.

Det ene element i visionen var ikke at lade sig begrænse af, hvad der umiddelbart syntes muligt samt af økonomiske og politiske rammer. I stedet skulle man tænke på, hvordan Fremtidens Børnehjem burde være udformet for at tilfredsstille de behov og den viden, der findes vedrørende det at skabe det rette miljø for anbragte børn. Det andet element af visionen var ikke at lade sig begrænse af de mange udfordringer, anbragte børn og unge står med, og i stedet se på deres

kompetencer og kapaciteter. At lade dem være eksperter i deres eget liv og høre deres tanker om, hvilke rammer der skaber et hjem, når man ikke kan bo hjemme.

Ud fra denne dobbelte vision gik en proces i gang båret af en ledelses- og en personalegruppes store engagement, kommunikationsbureauet Zoomstory, en kommunalbestyrelses anerkendelse af visionen og opbakning til denne, og tre fonde der så perspektivet i visionen.

Denne bog har fokus på hele den proces, der førte frem til Villaen – Fremtidens Børnehjem. Et moderne hus der forener tanker, ideer og overvejelser fra ansatte, arkitekter, ingeniører med flere. Mest repræsenterer bygningen dog drømmene, tankerne og ønskerne hos de anbragte børn og unge, viden der er indsamlet og systematiseret via en lang og omfattende brugerproces.

Igennem film, tegninger, rollespil, klodser, samtaler og leg er drømmene, håbene, frustrationerne og ønskerne fra børnene og de unge blevet visualiseret. Sammen har man løftet og båret. Børnene – Eksperterne i eget liv – har udvirket et hus, som ingen arkitekt kunne have udtænkt. Til gengæld har gode arkitekter og andre rådgivere været oversættere og penneførere. Tilsammen blev det Fremtidens Børnehjem. Villaen. Det flotteste hus på vejen.

At kaste sig ud i en brugerinddragelse, som man gjorde i Kerteminde, er tids- og energikrævende samt modigt. Erfaringen fra Kerteminde er derfor værd at videreformidle, fordi den viser, at det kan gøres, at alle grupper kan indgå i en brugerinddragelse, og at der er al mulig grund til at bruge den tid og de penge, en sådan brugerproces koster. Processen var lang og omfattende – resultatet enestående. Der er ejerskab til huset. Hele vejen. Fra børnene der passer på det, til personalet der kan udvikle det arbejde, de fagligt finder relevant, en ledelse der kan få helheden til at gå op og se personale og børn samt unge trives, og en kommune der er stolt, samt tre fonde der ser en vision omsat. Nok så vigtigt er det, at det er blevet et hus, der kan tilpasses de behov, der er i kommunen. I en tid hvor flere børn og unge familieanbringes, kan huset til gengæld bruges til øget familierarbejde. Huset har mange strenge at spille på.

Alt dette gennemgår denne bog i praksis. Den skal ikke erstatte, men komplementere, den tidligere nævnte håndbog i brugerinddragelse ved i praksis at forklare, hvorfor det kan være nyttigt at lave en brugerinddragelse, og hvad man fik ud af det i Kerteminde.

Bogen er skrevet, fordi man i processen oplevede, at der ikke er mange eksempler på omfattende brugerinddragelse af børn, og derfor ikke meget inspiration at hente. Endnu sværere var det – og

synes det fortsat at være – at få inspiration til og erfaringer fra en brugerinddragelse af sårbare og belastede børn og unge.

Skulle det ikke være tydeligt fra forordet, bør vi nok som forfattere åbent erkende, at vi ikke er helt neutrale. Projektet med børnehjemmet har begejstret os, uanset om vi er blevet tilknyttet sent i forløbet for at udforme denne bog, eller har været med hele vejen. Begejstringen har vi også oplevet hos alle de, der har hjulpet til med at brugerinddragelsen kunne formidles. Vi håber, at denne begejstring kan ses i bogen. Vi håber dog også, at vi har formået at dele sol og vind lige, så man kan lære mest muligt af erfaringerne – gode som mindre gode.

Vi har i "Hørt" ønsket at skildre en proces, hvor der både er blevet spurgt, lyttet og fortolket på nogle ellers svage stemmer. Vi håber "Hørt" vil være til inspiration i brugerinddragelsesprocesser i fremtiden, når man vil bygge institutioner eller hjem til mennesker, der har en mening men normalt ikke bliver hørt. Vi håber, bogen vil blive slidt.

INDHOLD

	7	RESUMÉ
	11	DEN FÆRDIGE VILLA
	15	BAG DENNE BOG
	19	IDEEN FØDES
	27	HVEM ER BRUGERNE
35		HVEM UDFØRER BRUGERINDDRAGELSEN
41		HVORNÅR SKAL BRUGERNE INDDRAGES
	49	METODER
59		FRA KLODSE TIL UDBUDSMATERIALE
	67	FRA BRAKMARK TIL BYGGEGRUND
	75	SIKRING AF EJERSKAB
83		POSITIVE BIVIRKNINGER

RESUMÉ

Bogen "Hørt" beskriver brugerinddragelsen af anbragte børn og unge i forbindelse med opførelsen af et nyt børnehjem i Kerteminde. Bogen er bygget op, så processen kan følges fra idéen fødes i børnehjemmet "Dyrehaven" til børnehjemmet "Villaen" står færdigt. Der er tale om en transformation fra et uhensigtsmæssigt og arkitektonisk rigtigt børnehjem for børn i alderen 0-16 år og en ungdomsafdeling – Hyblerne – placeret for sig selv, til et moderne fremsynet hus med plads til mindre og adskilte enheder af børn og unge, til en flexafdeling og en afdeling til unge mødre. Et multifunktionelt hus, der kan rumme mennesker med mange udfordringer.

Historien om brugerinddragelsen er dels en historie om kompleksiteten ved, at mange parter er involveret, og om tålmodigheden der kræves i den meget lange proces. Det er også historien om inddragelsen af en særlig målgruppe – gruppen af anbragte børn og unge – der ikke har været vant til at blive betragtet som en ressource. Og det er historien om hvordan netop brugerinddragelsen med denne målgruppe har krævet særlig gefühl, tålmodighed og nogle særlige hensyn, hvor pædagogerne har spillet en særdeles vigtig rolle i processen med at bane vej og støtte op om børnene og de unge undervejs.

Det er også en historie om vigtigheden af at holde fast i visionen samt at holde fast i børnene og de unge som de vigtigste brugere undervejs i processen. Historien om at have tillid til at børnene og de unge har noget at byde ind med. Og at finde de rette metoder til at få børnene og de unge til at reflektere over samt verbalisere deres behov og ønsker og sætte ord på, hvad der skaber følelsen af hjem, når hjem ikke er hjemme.

Det er en succeshistorie. Om et flot hus. Om pædagoger der ser nye sider af børnene og de unge og oplever bedre betingelser for deres arbejde. Om en ledelse der er stolt. Om børn der har fået en oplevelse af at kunne give en stor gave videre, og en fysisk manifestation af at de har været med til at gøre en forskel (for sig selv – eller for børn og unge der kommer herefter). Det er også en historie med mange positive ekstragevinster. Vi har kaldt dem positive bivirkninger. Den mest positive må være, at selv en meget udsat målgruppe kan inddrages, og har vigtige ting at tilføje, hvis man skaber rum og plads og vil høre efter. Disse mange ekstragevinster er beskrevet i bogens sidste kapitel.

Det er også historien om en læringsproces, der selvfølgelig har haft nogle bump på vejen. Ikke

alene har kompleksiteten i samarbejdet og det langstrakte perspektiv krævet tålmodighed. Det er en historie om læring, ting der kunne være gjort anderledes, men også en erfaring der har givet en forståelse for, at brugerinddragelse ikke betyder, at alle får deres vilje, men at regler, standarder, praktiske og etiske hensyn osv. betyder oversættelse og tilpasning af ønsker og kræver kompromisser og udvidet forståelse for alle parter.

Alt i alt er det dog en historie om en brugerinddragelse, der er lykkedes og med Villaen som et stærkt symbol herpå. En historie med perspektiver, da den viser, at brugerinddragelse kan lade sig gøre selv med "svære" målgrupper både i simple beslutninger og i større processer afhængigt af midler og tid til rådighed.

**“Jeg synes da, det er vildt sejt,
at jeg har været med til at
bestemme, hvordan det nye
børnehjem er kommet til at se ud.
Det havde jeg aldrig i livet
troet, at jeg skulle opleve.”**

Barn i Børnehjemmet

VILLAENS BEBOERE

Børnene og de unge på Fremtidens Børnehjem har alle bagage med fra hjemmet i form af vold, misbrug, kriminalitet og som følge deraf store psykiske og sociale problemer. De kan være på stedet, fra de er helt små og op til 21 års alderen og bo der i flere år eller bare helt kort. Nogle forventer at blive på stedet, andre er på vej til en plejefamilie. Næsten ligegyldigt hvor dårligt hjemmet har været, og hvor meget forældrene har svigtet, er der et evigt savn efter familien hos børnene og de unge, der reagerer meget forskelligt på deres livssituation. Nogle bliver

udadreagerende, og vender deres frustrationer imod de mennesker og den verden, der omgiver dem. Andre vender det indad. Generelt har de mange negative og lave forventninger til verden og de voksne som følge af mange skuffelser. De havde derfor også meget lave forventninger til brugerinddragelsesprocessen og mistillid til, hvorfor nogen skulle være interesseret i at høre deres stemme. Det var derfor vigtigt, at de voksne viste, at de ikke svigtede, havde tålmodighed, og at de lyttede, for at børnene kunne folde sig selv og deres potentiale ud.

DEN FÆRDIGE VILLA

Fra ideen om et nyt hus blev født for alvor i 2007, til det nye hus stod færdig, gik der 8 år.

Først var tanken og visionerne der. Det blev afklaret, at man ønskede nye bygninger og at inddrage brugerne. Dernæst blev der indledt samarbejde med kommunikationshuset Zoomstory og man begyndte at afklare, hvem der skulle høres og i hvilken grad. Dernæst blev der søgt penge, og så begyndte en langvarig brugerinddragelsesproces. På baggrund af denne blev der udarbejdet materiale til et udbud. Dette udbud blev sendt ud, og man afventede, at der kom tilbud tilbage fra diverse firmaer. Så skulle det rigtige tilbud vælges, man skulle igennem en proces, hvor man fik masseret tilbuddet, så det passede til ønsker og økonomi. Så var der en stand still periode og et fornyet udbud med henblik på udearealerne. På det tidspunkt var der gået 6 år. Først da begyndte man at bygge. Man samledes på en mark sammen med borgmesteren Sonja Rasmussen. Ledelsen i Børnehjemmet havde indkøbt det, der syntes at være den samlede skovlebestand i Kerteminde og sprøjtet dem guldfarvet. Disse skovle stod parat til alle de børn, der ville tage (de) første spadestik sammen med borgmesteren. Før alle disse første spadestik var taget, var der halvt udgravet til kælder. Men så begyndte igen en lang periode, hvor man gravede ud og langsomt begyndte at bygge.

Denne proces blev afbrudt af fejring af tagrejsning. Først i oktober 2014 kunne huset tages i brug.

I al den tid skulle hverdagen fungere upåagtet af alt det nye. Man har således haft samme hverdag i hele perioden lige til den dag, det nye hus kunne tages i brug.

2000

Birgit Hjelme
bliver forstander

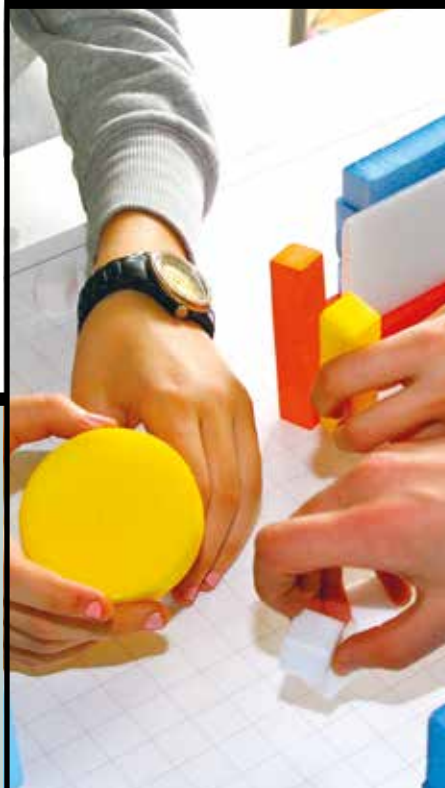

2007

- Ideen opstår
- Planen præsenteres for byrådet
- Arbejdsgruppe nedsættes

2009

- Hyblerne til de unge i børnehjemmet Dyrehaven etableres i byen

2012

- Brugerinddragelsen indledes
- Udbudsmateriale klar
- Præsentation af diverse arkitektforslag for først børnene og de unge siden styregruppen

2014

- Plant et træ
- Indflytning i Villaen
- 23. oktober: Villaens fødselsdag

2008

- Samarbejdet med Zoomstory og NORD Architects indledes og fører til visionsoplægget

2011

- Bevilling til Fremtidens Børnehjem gives fra fondene
- Jordbærkager til hele Dyrehaven fra borgmesteren i Kerteminde

2013

- Juni: Første spadestik med borgmesteren og børnene og de unge
- December: Rejsegilde

2015

Indvielse

ANGST FOR MØRKET

14

Det at opsætte automatisk tænd/sluk løsninger på steder som toiletter, gange og badeværelser, er en måde at spare på strømmen i mange institutioner, mens lyset på familiens toilet sjældent slukker automatisk efter få minutter. Mange af børnene og de unge på børnehjemmet lider af angst – også for mørke. De har næsten alle problemer med deres søvnmønster, og svært ved at sove om natten. Forestil dig, at du er 8 år gammel, flyttet fra din familie til et børnehjem, at du ikke kan sove, og er bange og stresset. Og forestil dig, at du sætter dig ud på toilettet, som du kender som et trygt sted, hvor du kan låse dig inde, og pludselig går lyset ud, og du er indhyllet i mørke. Det kan fremprovokere stor angst og rædsel. Fordi arkitekterne og bygherrerådgiverne gav sig tid til at lytte til medarbejderne og børnene, blev der ikke vanemæssigt – som først tænkt – opsat automatisk tænd/sluk løsninger i Fremtidens Børnehjem.

ØKONOMI

Brugerinddragelse koster tid og nemt også penge. I Kerteminde var der fx ønske om flere private toiletter, og mindre boenheder, hver med deres køkken. Det er dyre kvadratmetre. Men det kan også være dyrt ikke at inddrage brugerne. Erfaringen fra en kommune omkring et andet byggeri lød: “Jeg vil tro, at de økonomiske omkostninger til ombygning og indsatser for at få hus, personalegruppe og ledelse til at fungere har kostet flere millioner kroner i tillægsbevillinger”. Og en arkitekt sagde: “Den udgift, man bruger på at bygge et hus, er måske 10% af, hvad det koster at drive huset i dets levetid. Rammer man rigtigt første gang, sparer man rigtig rigtig mange penge på både drift, lønninger ol. Er huset sat galt sammen, kan det have indflydelse på normeringen af medarbejdere, på indeklima, sygedage mm. Planlægningsfasen og det at lytte er vigtigt. Det er billigere at lave om på tegninger end et byggeri”. Andre erfaringer med ombygning, og dermed fordyrelser skyldes fx manglende akustisk regulering og uhensigtsmæssig ruminddeling. I Kerteminde har man ikke haft brug for at bygge om.

BAG DENNE BOG

“Hørt” handler om, hvordan man, da man skulle bygge en ny døgninstitution, valgte at inddrage de børn og unge, der boede på det eksisterende børnehjem, i processen med at definere hvad et hjem er, når det ikke er hjemme. Målet var, at børnene og de unges tanker, erfaringer og viden skulle høres og blive en del af det nye børnehjem. Den proces har vi forsøgt at skildre loyalt og nuanceret.

Men det nye børnehjem – Fremtidens Børnehjem – ville ikke se ud, som det gør, hvis ikke et stort team omkring børnene og de unge var aktive i denne proces og støttede børnene og de unge i arbejdet med at bearbejde, formulere og nuancere. Det gælder ansatte, konsulenter, arkitekter m.fl. Deres overvejelser er også vigtige for at forstå, hvordan børnene og de unges tanker og visioner er blevet oversat fra ide til praksis.

Fremtidens Børnehjem – Villaen – ville heller ikke se ud, som det gør, hvis ikke også de ansatte havde formuleret deres egne visioner for, hvordan Fremtidens Børnehjem skulle udformes for at kunne facilitere de pædagogiske og praktiske aspekter af arbejdet. Historien om Villaen kan ikke fortælles uden at fokusere på børnene og de unge og samtidig sikre, at alle dem rundt om børnene og de unge er blevet “Hørt”.

Så denne bog er kommet til verden ud fra ønsket om at dokumentere hele brugerprocessen, fra man sad i det gamle børnehjem “Dyrehaven” til Fremtidens Børnehjem “Villaen” var i funktion. Ønsket om at dokumentere denne brugerproces opstod tidligt, og gennem hele forløbet er der følgelig gennemført interviews med børnene, det konsulenthus og den arkitekt der udførte brugerinddragelsen, de ansatte, fondene med meget mere. Denne bog bygger delvis på dette materiale, delvis på den lukkede hjemmeside, der er udviklet som del af processen, delvis på en række retroperspektiverende interviews. Selvom der er udført langt over 50 interviews, lavet mange observationer og læst mange dokumenter, har der været flere involveret i processen, end vi har kunnet interviewe. Listen af interviewede, eller om man vil, aktører, i denne bog, er derfor ikke fyldestgørende, men blot udtryk for dem, der har fået en stemme i bogen.

BØRNEHJEMMET

- Børn: Børn op til 15 år alderen, der er anbragt på børnehjemmet.
- Unge: Unge mennesker fra 16 til 21 år, der grundet forskellige sociale udfordringer skal have hjælp til at lære at bo i eget hjem og tage en uddannelse. De er anbragt i “udslusnings-” lejligheder kaldet “Hyblerne”, der tidligere lå for sig selv i Kerteminde by, og nu udgør en fløj i det nye børnehjem
- Medarbejdere på børnehjemmet og i ungeboligerne: Uddannede pædagoger med speciale i særligt udsatte børn og unge samt andre faggrupper
- Forældre: Mødre og fædre til børn og unge i børnehjemmet og ungeboligerne
- Ledelsen af børnehjemmet og ungeboligerne: Birgit Hjelme, Forstander på Kerteminde børnehjem samt Anette Dunker, stedfortræder

FONDE

- A.P. Møller Fonden: Pernille Illum, Fondsrådgiver
- Egmont Fonden: Grethe Nymark, tidligere leder af Egmont Fondens støtte- og bevillingsadministration
- Oak Foundation Denmark: Esther Nørregård-Nielsen, direktør

KERTEMINDE KOMMUNE

- Borgmestre: Sonja Rasmussen, tidligere borgmester i Kerteminde Kommune. Hans Luunbjerg, nuværende borgmester i Kerteminde Kommune
- Børn og unge forvaltningen: Inge Skov Madsen, Børne- og familiechef
- Økonomichefen: Marianne Friis Toft, Økonomidirektør i Kerteminde Kommune,
- Bygherrerådgiver: Peter Rothman Boas, bygherrerådgiver for COWI

KOMMUNIKATIONS BUREAU

- Zoomstory: Miguel Gasull-Wrisberg og Henrik Rysbakke Nielsen. Partnere. Zoomstory

ARKITEKTER

- Bygherrerådgiver og procesarkitekt: Johannes Molander Pedersen. Partner. NORD Architects
- Arkitektog designansvarlig Mikkel Frost. Partner i CEBRA
- Sagsarkitekt: Flemming Kaas Svendsen. Partner i CEBRA
- Bygningskonstruktør: Troels Tvedbrink. CEBRA
- Landskabsarkitekt: Stine Poulsen. Tidligere partner i PK3

BEARBEJDNING OG

FREMSTILLING AF MATERIALET

Efterfølgende er alle interviews og øvrige data blevet bearbejdet og systematiseret. Vi har valgt at lade bogens kapitler følge en tidslinje: Fra ideen blev født, til huset stod færdigt samt lidt om tiden derefter. Desuden har vi udvirket nogle kapitler, der samler op på det, der ikke lige har med en tidslinje at gøre. Det ene kapitel handler om, hvordan processen har skabt ejerskab. Et andet kapitel handler om alle de resultater – på mange niveauer – som ingen havde forudset, da man besluttede brugerinddragelsen, men som har vist sig at være nok så vigtige resultater undervejs.

GULDSPADER OG GULDSAKSE

“Hvem skal tage første spadestik” blev der spurgt i styregruppen, da man endelig var nået så langt, at byggeriet kunne gå i gang. “Borgmesteren” blev der sagt. “Børnene og de unge” sagde Birgit – lederen af børnehjemmet. “Men hvem af børnene?” blev der spurgt. “Alle de der vil!” svarede Birgit. Og sådan blev det. Kerteminde blev tømt for spader og guldspray. Og da dagen for første spadestik oprandt, stod en masse guldspader stukket i jorden på den brakmark, der på relativ kort tid skulle forvandles til Fremtidens Børnehjem og haven omkring. Efter lidt taler tog borgmesteren en af spaderne og en række børn og unge tog de andre. Og så blev der ellers gravet.

Da tiden nærmede sig, hvor snoren skulle klippes over til det færdige byggeri, var det unødvendigt at spørge, hvem der skulle gøre det. Da dagen kom, lå der en række guldsakse parat, og da der blev givet tegn, blev den røde snor klippet i fine stykker af et stort antal sakse ført af børn, unge og en enkelt borgmester.

IDEEN FØDES

IDEEN FØDES – PÅ VEJ MOD VILLAEN

Kommer man fra Nyborg ad den smukke vej langs Storebælt, og med Storebæltsbroen skråt til højre bag sig, når man frem til Kerteminde og kører ind langs en række pæne villaer placeret overfor en lille park. Knap forbi parken stopper vejen i et T-kryds, og kører man til højre, passerer man hundrede meter senere broen, der fører over havnen og ind mod Kerteminde centrum med akvariet "Fjord og Bælt", "Johannes Larsen museet" med mere. Kører man i stedet til venstre mod Odense, møder man efter hundrede meter igen vandet på højre side – denne gang i form af Kerteminde Fjord – og umiddelbart på den venstre side ligger det, der nu er det tidligere børnehjem: Dyrehaven.

Børnehjemmet Dyrehaven var en slidt etplansbarak, placeret ved siden af en sportsplads, og med en god udsigt til fjorden. Køkkenet i Dyrehaven var ikke særligt stort, havde en rar udsigt over vandet, men var ikke indrettet, så der var plads til både at lave mad og have børn og voksne til at "hænge ud". Huset fremtrådte i udpræget grad som en institution. Det blev bygget som klubhus, siden ombygget til ungdomsinstitution og derefter ombygget til børnehjem. Der var plads til 9 børn i alderen 3 til 18 år. De ældre børn – de unge – boede ikke i Dyrehaven, men i stedet i opgangsfællesskabet "Hyblerne" inde i Kerteminde. Hyblerne bestod af 2 lejligheder med 2-3 unge pr. lejlighed.

Forrest i Dyrehaven lå fællesrummene i form af stuer og køkken samt kontorer. Bagerst lå en lang gang, hvor børnenes private værelser lå placeret ved siden af hinanden. Krænkede børn kunne have værelser ved siden af krænkere, introverte ved siden af ekstroverte. Alle børnenes værelser var samlet på samme gang. For personalet var det svært både at holde øje med, hvad der skete i fællesrummene og holde øje med værelserne. Skulle de holde øje med værelsesgangen skulle en person – fra en i forvejen lille personalegruppe – være fast positioneret i gangarealet, afsondret fra husets øvrige aktiviteter. For flere af børnene var værelset derfor et utrygt sted at være, og et rum de måtte låse sig inde i for at få ro. Når personalet ville ind, måtte de som oftest låse sig ind – fx i forbindelse med morgenvækningen.

Også fællesrummene var mindre hensigtsmæssige. De var mestendels præget af store lokaler, suppleret af små huleagtige rum. Disse små huler, som flere af børnene brugte til leg, blev oplevet som utrygge af personalet, fordi de kun vanskeligt kunne se, hvad der foregik, hvilket var uhenigtsmæssigt, når nogle børn netop var på Dyrehaven, fordi de krænkede andre. Også de store lokaler kunne være problematiske, fordi de gav god plads til at skabe uro i hele flokken, hvis man som barn havde evnen til dette. Og det havde ikke så få af børnene.

I takt med at nye børnegrupper kom til, nye pædagogiske principper blev udviklet og kravene til personalet voksede, blev det stadig tydeligere, at de gamle faciliteter var en hæmsko for arbejdet, for mere udbredt inddragelse af nye dokumenterede pædagogiske principper og for de børn og unge, der boede i huset.

EN VISION

Hvornår og hvordan opstår en drøm? Det er ikke helt enkelt at besvare, men drømmen og visionen om det nye børnehjem, der blev til "Villaen" – et Fremtidens Børnehjem – ser ud til at være summen af en række begivenheder, hvoraf nogle oprises nedenfor:

I 2006 nedlagdes amterne, og kommunerne begyndte at hjemtage flere opgaver, som før havde været placeret udenfor kommunerne. Det betød for børnehjemmets vedkommende, at børnegruppen ville blive mere komplekst sammensat, hvilket ville stille større krav til de ansatte og til de tilbud, der skulle være til rådighed i kommunen. Det ville også stille krav om mere plads og fleksible rum, da børnegruppen kunne ændre sig meget henover en periode.

Samtidig er kommunen ikke så stor. Det betød, at man på den ene side ville få mange forskellige områder, indsatser og diagnoser, man skulle

varetage, men på den anden side ikke havde særlig mange personer indenfor hver kategori. Det var således nødvendigt med en institution, der var fleksibel nok til at rumme alle disse specialkrav og rumme at gruppen af børn og unge på institutionen, kunne være meget varierende sammensat over tid. Ønsket var således at udvikle en institution, der ikke blot rummede børnene og de unge med deres behov, men også en flexafdeling til udredning af familierne, en afdeling til unge mødre mm. Den gamle institutions arkitekturmæssige rigiditet, samtidig med meget forskellige behov, betød, at lederen for børnehjemmet begyndte at frygte, at økonomiske hensyn kunne betyde, at børnehjemmet fuldstændig ville blive nedlagt og funktionen udflyttet til en større kommune for at udnytte stordriftsfordelene. Det ville dels betyde, at en række arbejdspladser blev nedlagt, dels at børnene og de unge i børnehjemmet måtte flytte langt væk fra det nære miljø.

Visionerne om et nyt hus, eller snarere de rigtige omgivelser til den pædagogik man ønskede at udøve, skyldtes dog ikke disse praktiske årsager – disse overvejelser blev mere et ekstra skub. Tankerne og visionen om nye fysiske omgivelser var opstået langt tidligere.

Men udfordret af ændringerne og inspireret af mulighederne gik personalet i Dyrehaven i gang

med at opbygge og kvalificere drømmen om nye faciliteter og forvandle drømmen til en vision. Lederen nedsatte tidligt i forløbet en arbejdsgruppe bestående af afdelingslederen fra Hyblerne, to medarbejdere og hende selv. Denne gruppe blev i første omgang omdrejningspunktet for arbejdet med at realisere projektet. Det fungerede fint i forhold til det udadvendte arbejde med at få skabt den politiske opbakning og få beskrevet projektet. Men indadtil var det i en periode medvirkende til, at de øvrige medarbejdere ikke fik noget særligt forhold til projektet.

Et væsentligt aspekt omkring det at bygge Fremtidens Børnehjem handlede således om, at ledelsen så ud i fremtiden og ville sikre overlevelse af et kvalificeret og mangfoldigt tilbud i nærmiljøet.

Endnu en årsag, der har medvirket til, at ideen ikke bare blev født men også kunne gro, var, at borgmesteren i kommunen hurtigt kunne se ideen og troede på den. Dermed fik den en forankring. En tredje væsentlig årsag var, at Egmont Fonden fattede interesse for projektet og sidenhen kom to yderligere fonde til nemlig A.P. Møllerfonden og Oak Foundation Denmark. Det var ganske vist på et lidt senere tidspunkt, men samarbejdet mellem de tre fonde betød, at visionen kunne begynde at tage form.

IDEEN FØDES – BØRNENE OG DE UNGE

En ting var, at man i en udfordret periode ikke lod sig begrænse af eksisterende bygninger, men i stedet udviklede ideen om et helt nyt og visionært børnehjem. Den ide var sådan set rigelig vild.

En anden ting var at bestemme, at de børn og unge (samt deres forældre) som boede eller tidligere havde boet i Dyrehaven, skulle inddrages på signifikant vis i udviklingen af en ny bygning. Når planen om at medinddrage børnene og de unge på signifikant vis, faktisk var lige så vild som at foreslå en ny bygning, skyldtes det børnene og de unges meget udfordrede baggrund. Tal fra Danmarks statistik viser, at der i 2015 var anbragt 13.506 børn udenfor hjemmet. Det svarer til omtrent 1 % af børnene i Danmark, og dette tal har været rimeligt konstant de sidste 30-40 år (DK statistik april 2017). 52 af disse børn kom fra Kerteminde. Da der er forskellige tilbud i kommunerne, er det svært at sammenligne Kerteminde med andre kommuner. På samme måde er det svært at finde detaljerede oplysninger om de anbragte børn, men ifølge en særreport udarbejdet af SUS for TrygFonden gjaldt følgende for de anbragte børn i Danmark i 2010 :

- 43 pct. af de 11-årige anbragte børn var anbragt som følge af forsømmelse eller vanrøgt.

- 41 pct. var anbragt som følge af forældres misbrug af alkohol eller stoffer.
- 37 pct. var anbragt som følge af adfærdsproblemer.
- 30 pct. var anbragt som følge af forældrenes psykiske problemer og/eller sindslidelse.
- 29 pct. var anbragt grundet (betydelige) skoleproblemer.

Gruppen af anbragte børn og unge har således massive problemer, og da tallene summerer til mere end 100 %, fremgår det, at flere af børnene har mere end én grund til at blive anbragt udenfor hjemmet. Det er børn, der har oplevet mange skift, mange svigt og som slås med egne fysiske eller psykiske problemer. Børn som er vokset op med mange voksne og mange opbrud. Flere har ikke oplevet at bo i andre hjem/andre rammer end en plejefamilie eller en institution. Det er børn med udfordringer fagligt, fysisk, psykisk, og adfærdsmæssigt. Børn der er vant til, at ingen lytter til dem.

Det var meget nytænkende, usædvanligt, respektfuldt og modigt at ville inddrage disse børn og unge massivt i en udvikling af en ny institution. I udviklingen af Fremtidens Børnehjem.

PÆDAGOGERNE

Drømmen om et nyt børnehjem startede som en urealistisk dagdrøm for pædagogerne i Dyrehaven i Kerteminde. Det var en dagdrøm, der blev aktualiseret, når børnene havde konflikter på den lange institutionsgang, hvor børn med meget forskellige problemer boede dør om dør, og en drøm der blev aktualiseret, når lydniveauet i de alt for store lokaler blev uudholdeligt. Aktualiseret når pædagogerne havde personalemøder og diskuterede, hvordan de kunne skabe den bedste, tryggeste og mest udviklende hverdag. Den erfarne madmor og økonoma fortæller: Ja jeg har været ansat kommunalt så længe, at jeg vidste, at det der var en meget urealistisk drøm. En kommune bygger ikke bare et nyt børnehjem. Det er sparetider. Det er simpelthen for dyrt. Men det var godt at få lov at drømme om et nyt køkken, hvor børnene kunne sidde og tale og hygge, i stedet for at et barn ad gangen kunne sidde på den Ikea skammel, jeg havde købt og placeret i et hjørne i det gamle køkken. En skammel der blev slidt meget på.

KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Birgit – lederen af børnehjemmet, som vi i Zoomstory i forvejen havde et projekt sammen med kontaktede os, og vi havde et møde med hende, Elin og en ansat i Kerteminde Kommune. Birgit og Elin nævnte deres tanker om et nyt børnehjem. Så vi gik i gang med at sondere området, og kontakte vores netværk, og kontaktede NORD Architects, som vi vidste, også laver brugerinddragelse. Det var opstarten, og vi tænkte på, hvordan vi kunne få koblet arkitektur og vores form for brugerinddragelse med film sammen. Det var jo ikke lavet før i Danmark. Vi gik sammen til forvaltningen, bærende på denne lidt skrøbelige ide og drøm. Vi, arkitekten Johannes, Zoomstory og ledelsen fra børnehjemmet, lavede faktisk en slags happening for byrådet, for at gøre dem nysgerrige og interesserede. Der skulle jo tænkes ud af boksen. Byrådet bevilligede os i første omgang ca. 100.000 kr., så vi og ledelsen fra børnehjemmet sammen kunne udarbejde et visionsoplæg, og skrive ansøgninger til fonde.

Zoomstory

PROCESARKITEKTERNE

Jeg kom med i projektet omkring Fremtidens Børnehjem på et tidligt tidspunkt, efter idéen var født, men inden der var kommet nogle penge. Min opgave var på daværende tidspunkt at hjælpe Kerteminde Kommune, Zoomstory og lederen af Dyrehaven – Birgit – med at lave koncept, anskueliggøre visionen og udarbejde fondsansøgninger. En del af dette arbejde var, hvordan man kunne lave en strategi med brugerinddragelse af børn, personale og pårørende. Vi har før lavet projekter med inddragelse af udviklingshæmmede, børn fra socialt udsatte områder og forskellige patientgrupper. Vi var i forvejen i gang med et projekt med rigtig mange børn og unge i en byudviklingsproces i Københavns Kommune – så vi havde erfaring. Men det her var særligt.

Johannes Molander Pedersen, NORD Architects

KERTEMINDE KOMMUNE

Ideen havde været på vej længe, da jeg som borgmester kom ind i projektet, men visionen og processen var trods det stadig i sin vorden. Historien om børn, der skal have et hjem, de selv har været med til at skabe, blev fortalt virkeligt godt af lederen Birgit. Jeg kunne sagtens sætte mig ind i, at det er et problem, at de "svage stemmer" ikke høres i kommunerne. Jeg faldt også for ideen, fordi jeg synes, det er så vigtigt, at en borgmester er åben for anderledes ideer, også dem der kommer udefra. Og jeg synes ikke mindst, det er vigtigt, at vi er åbne for at indgå partnerskaber med eksisterende aktører. Og endnu mere når man er en lille kommune. Derudover var der tale om "den gode historie". Ingen kunne mene, at den ikke var vigtig. Alt i alt var det et projekt, jeg sagtens kunne støtte og se visionerne i. Vi blev bedt om at sikre en forankring i kommunen, og jeg pegede på vores økonomidirektør Marianne Friis Toft, som blev formand for styregruppen. Jeg deltog selv i mange møder og blev desuden holdt løbende opdateret.

Sonja Rasmussen, Daværende borgmester

Jeg blev kontaktet af børnehjemmets leder Birgit omkring den fantastiske idé: At bygge et nyt børnehjem. Normalt ser man kun på en bygning ud fra en praktisk vinkel. Men her ville man arbejde indefra og ud. Da bygningen jo ikke er ligegyldig i forhold til pædagogikken, og de mulige pædagogiske vinkler i arbejdet, var den tanke, jeg her blev præsenteret for, virkelig spændende og ny. Kerteminde er en lille kommune, hvor der ikke er langt fra medarbejder til det politiske niveau. Måske var det også derfor Birgit, som leder af børnehjemmet, kunne komme igennem med tanken til os i Børne- og Familieafdelingen.

Inger Skov Madsen, Børne- og familiechef

Jeg blev meget tidligt bedt om at træde i rollen som formand for styregruppen. Det vigtige var at "fjerne sten på vejen" for fondene, kommunen og de faglige personer og sikre smidige beslutningsveje. Jeg oplevede en meget høj grad af ligeværd mellem alle partnerne i styregruppen, hvilket lettede arbejdet. Det er desuden utroligt vigtigt for et sådant projekt, at der er en ildsjæl, der holder alle "varme" på tanken, også de ansatte i kommunen. En sådan ildsjæl var Birgit, hvilket også gjorde arbejdet i styregruppen og som formand langt lettere.

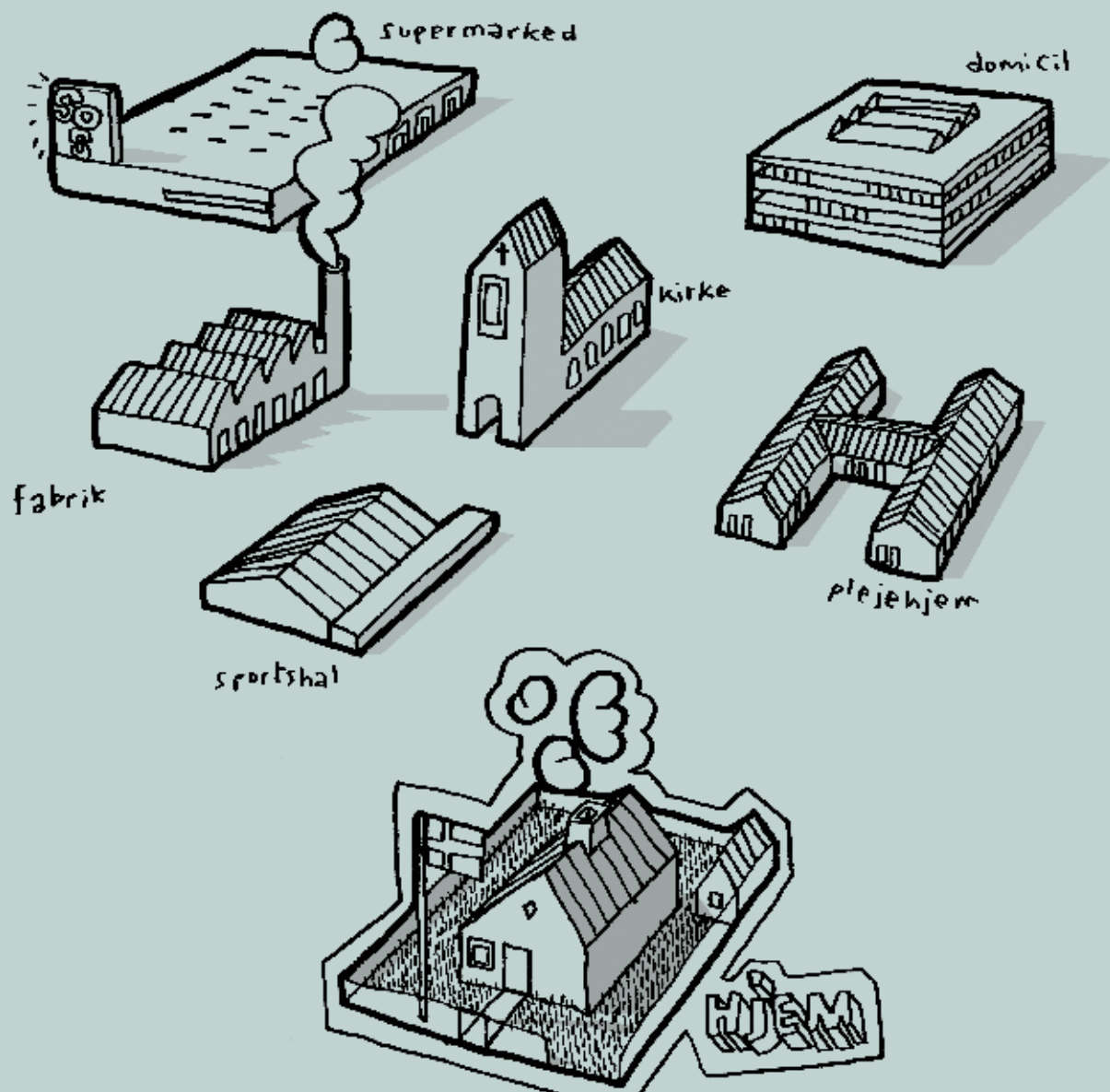
Marianne Friis Toft, Daværende økonomidirektør

LEDELSEN PÅ DYREHAVEN OG HYBLERNE

Vi på børnehjemmet vidste, at når amterne blev nedlagt, ville der ikke gå lang tid, før alle kommuner lavede deres egne tilbud til udsatte børn og unge. Vi var også i en situation, hvor de fysiske rammer betød, at vi måtte sige nej til eksempelvis at kunne hjælpe en ung mor med barn, der skulle udredes, og en stor flok søskende, der endte med at måtte skilles. Vi fik børn ind, der havde været gennem et turbulent liv og skulle have ro og fred og være anbragt i længere tid, som kom til at bo dør om dør med kortids anbragte børn, der var stærkt udadreagerende på grund af deres oplevelser. Vi havde ikke plads til forældrene og søskende, der kom på besøg. Sådan så vores og ikke mindst børnenes virkelighed ud, da vi på pædagogiske dage fik tid til at drømme, og ideen om at bygge et nyt børnehjem opstod.

Et mantra i vores professionelle liv er, at man skal forsøge alt for at give mennesker ejerskab og medindflydelse i deres eget liv. Mennesker, der er udsatte, flytter sig bedst i en positiv retning, hvis man respekterer dem, lytter til dem og selvfølgelig også kræver noget af dem. De skal have mulighed for at få ejerskab og medindflydelse i deres eget liv. Også anbragte børn og unge.

Birgitt Hjelme, Dyrehaven

FONDENE

For fonden handlede brugerinddragelsesprojektet – som var det, vi støttede – om, at hvis man kan inddrage en børnegruppe, der er så skrøbelig og udfordret i noget så komplekst som en byggeproces, kan man også inddrage dem i mange andre aspekter af deres liv. Ønsket var, at man kunne blive endnu mere bevidst om det gennem denne proces.

Grethe Nymark, Egmont Fonden

Vi var stort set med fra starten, og brugerprocessen var særdeles vigtig for os. Vi havde den indstilling, at det dybest set ikke er en fondsopgave at bygge et børnehjem. Det er en strengt kommunal opgave. Men at bygge et børnehjem for fremtiden kan godt være en fondsopgave. Fremtidens Børnehjem kunne ikke være blevet bygget, uden at man, helt i starten af processen, gjorde sig tanker om, hvad man ønskede sig af bygningen. Så det var blandt andet min opgave, sammen med resten af styregruppen, at sikre at projektets vision kom frem og blev tydelig. Det skulle ikke 'bare' være et børnehjem. Det skulle være Fremtidens Børnehjem – et mangestrengt instrument.

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

Fonden støtter sjældent mursten, men dette projekt var spændende, fordi man ville bygge et børnehjem, der er tilpasset vores tid. Fonden så også noget spændende i tanken om Flexafdeling mm. – at man kunne tage familier ind og støtte dem i en periode, til de havde "lært" at være familie.

Esther Nørregård-Nielsen, Oak Foundation Denmark

JORDBÆRKAGERNE

Den dag bevillingen til “Fremtidens Børnehjem” blev endeligt bekræftet, valgte borgmesteren i Kerteminde Kommune at sende en masse store jordbærkager til Dyrehaven, så ikke bare kommunen, ledelsen og de ansatte kunne glæde sig over at være nået så langt, men også børnene kunne være med til at fejre den gode nyhed.

Da børnene kom fra skole, var der dækket op med jordbærkager, så alle på børnehjemmet sammen kunne fejre, at man nu endelig kunne begynde processen med at inddrage børnene og de unge i, hvordan Fremtidens Børnehjem skulle se ud, og fejre at der også var penge at bygge for.

A woman with her hair in a bun, wearing a floral top and a black cardigan, is cooking at a white kitchen island. On the island are several bowls of food, a kettle, and a stack of plates. In the background, a man and a child are sitting at a small table, looking at something together. The kitchen has white cabinets, a stainless steel range hood, and a round black clock on the wall. The scene is bright and modern.

HVEM ER BRUGERNE

“Devisen var, at børnene

og de unge er eksperter i

deres eget liv.”

Ledelsen i Børnehjemmet

HVEM ER BRUGERNE – PÅ VEJ MOD VILLAEN

De færreste mennesker har erfaring med at bygge et nyt hus fra grunden, endsige en institution som et børnehjem. Til gengæld har både børnene, de unge, deres forældre og de ansatte stor praktisk erfaring fra henholdsvis hverdagslivet og arbejds- livet i en sådan institution. Denne førstehånds- viden og denne ekspertise fra hverdagen gør de nævnte grupper væsentlige at inddrage i bygge- processen i et samspil med de faggrupper, der har særlig erfaring med at bygge. Selvom det kan være tidskrævende at inddrage brugerne – i sær- lig grad uerfarne og måske udfordrede brugere er det formentlig endnu mere problematisk, såfremt man havner i en situation, hvor byggeriet kun defineres af faggrupper og aktører, der reelt har meget lille viden om hverdagen i det hus, der skal bygges, og meget lille viden om den historie og de kulturelle forhold som huset skal fungere i.

Derfor var det en væsentlig del af skabelsen af Fremtidens Børnehjem at holde sig for øje, at et børnehjem ikke først og fremmest er en arbejds- plads. Det er et sted, hvor børn og unge bor, fordi de ikke kan bo med deres forældre. Så selvom drømmen om et nyt hus langt henad vejen op- stod udfra et ønske om at kunne danne de bedste rammer for det faglige arbejde med børnene og de unge, sikre et mere fleksibelt hus der kunne inkludere også unge mødre og belastede familier,

så var det fra begyndelsen klart, at et børnehjem ikke kun er en arbejdsplads, og et sted der skal være praktisk og fleksibelt. Det er et hjem og en ramme om en gruppe børn og unge, deres foræl- dre, belastede familier m.fl. Derfor blev børnene og de unge samt deres forældre inddraget i pro- cessen med at skabe det bedste hjem.

På samme måde som parcelhusets børn ikke tæn- ker over de nødvendige rammer for hverdagen, tænker børnehjemets børn ikke over hverda- gens praktiske rammer. Kunsten var således at lave en primær brugerinddragelse med børne- hjemets børn og unge, samtidig med at man ikke overså andre vigtige behov, som et sådant hus også skal kunne indfri. Behov som risikerede at blive overset i en proces, hvor der var så tyde- ligt fokus på en brugergruppe, som normalt ikke høres og som det kostede meget arbejde at få en stemme fra.

Endnu en brugergruppe, der blev inddraget i vi- sionsudviklingen, var det fagligt uddannede per- sonale, der ønskede et hus, der kunne modsvare deres faglige og professionelle ønsker i forhold til arbejdet med børnene og de unge.

Også andre personalegrupper i huset, der også havde ideer og løsninger kunne sikre de bedste og mest økonomiske muligheder for at udføre

arbejdet godt og professionelt. Overvejelserne var, at man – ved fx at inddrage rengøringspersonalet – kunne sikre løsninger, der både var tidsbesparende og mere hygiejniske. På samme måde kunne køkkenpersonalet være med til at vise, hvordan køkkenet – ethvert hjemms hjerte – kunne indtænkes bedst muligt, så det både var hjemligt og praktisk.

En yderligere brugergruppe var ledelsen, der skulle tænke i økonomi og personaleressourcer og sikre almindelig administration i en sammenhæng, der samtidig skal være hjemlig.

Overvejelserne var endvidere, hvilke ønsker og forventninger kommunen havde, således at den nye bygning bedst muligt kunne indfri de mange krav, kommunerne skal leve op til. Man ønskede at skabe et hjem for dem, der bor i huset, sikre stabilitet, fleksibilitet, forsvarlige arbejdsvilkår og samtidig skabe mulighed for at løfte flere typer opgaver i samme bygning såsom at tage sig af unge mødre og observere udsatte familier. I en tid hvor flere børn og unge familieanbringes, kan bygningen istedet rumme disse grupper.

HVEM ER BRUGERNE, – BØRNENE

Den vigtigste gruppe i brugerinddragelsen var dog børnene og de unge samt til dels deres forældre.

Gruppen af børn og unge, der er brugere af børnehjemmet, har en ofte meget svær bagage med sig. Flere har været fjernet, fra de var små, og har aldrig oplevet andet hjem, end det en plejefamilie eller en institution har kunne tilbyde. Et børnehjem er dels en mellemstation på vej ud i en plejefamilie, dels et sted for børn og unge der ikke kan rummes i en plejefamilie eller som selv fravælgerat bo i en plejefamilie.

En undersøgelse gennemført af SFI af 11-17-årige børn og unge, der er anbragt udenfor hjemmet, viser, at flertallet af de anbragte børns gennemgående trives og har det godt der, hvor de bor. Dykker man lidt ned i tallene halter døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder dog bagud på en række områder. Børnene og de unge i døgninstitutionerne og de socialpædagogiske opholdssteder oplever i mindre grad end de familieplejeanbragte børn, at de er støttet og holdt af, og de oplever i mindre grad, at anbringelsesstedet er trygt, harmonisk og hjemligt.

Holder man fast i undersøgelsens resultat om, at børnene i institutionerne sjældnere oplever stedet, de bor på, som hjemligt og trygt, harmonerer det meget godt med oplevelsen, man havde i børnehjemmet i Kerteminde før ombygningen. Oplevelsen var, at det tydeligt var en institution og ikke et hjem, og endda en institution, der

aldrig var bygget til at rumme denne type børn. Stedet var ikke hjemligt og børnenes eget område – deres værelse – følte de fleste ikke var trygt.

Men hvad er det så, der giver en hjemlig og tryk følelse hos børn, med den bagage som de anbragte børn har? Hvornår bliver et sted til et hjem, og et sted man er så tryk ved, at man vil tage sine venner med hjem? Dette kunne de voksne meget vel have valgt at svare på for børnene og de unge, der boede på børnehjemmet. Det ville ikke være usædvanligt, for man ser ofte voksne svare på børns vegne. I stedet valgte man at lade børnene og de unge være med til at finde ud af det selv. Devisen var, at børnene og de unge er eksperter i deres eget liv.

Det er dog væsentligt at bemærke, at gruppen af børn på et børnehjem ikke er konstant. I perioder kan der være flere drenge end piger, der kan være flere ældre i perioder og yngre i andre perioder mm. Brugere er derfor de børn og unge, der var i Dyrehaven på det tidspunkt brugerinddragelsen blev lavet. Men brugere er også de mange, der vil komme til at være på stedet i årene, der følger. Denne gruppe af ukendte børn, og deres behov og vinkler på det gode hjem, skulle medtænkes i arbejdet – deres stemme skulle også medtænkes.

PÆDAGOGERNE

Vi er brugere af børnehjemmet, men vi er ikke de vigtigste brugere. Det er børnene! Det var jo også primært dem, der var tænkt på i bevillingen til brugerinddragelsen. Men vi er jo børnenes tætteste voksne, mens de bor på børnehjemmet. Det betød nok også, at vi i begyndelsen var meget fokuserede på børnene. Det var også os som personale, der skulle holde børnene til ilden, og vi skulle jo også leve i det, der blev bygget senere. Så vi var både med til at komme med vores egne stemmer og hjælpe børnene til at have stemmer, og så var der jo mange andre, der også var i huset, såsom kontorphonale og køkkendame, der jo også havde ønsker og ideer.

Vi sad senere hen med hele byggeprogrammet og gennemgik rummene et for et og talte om alle de praktiske ting. Så en ting var, hvordan rammerne var, som børnene og de unge havde tænkt dem. Noget andet var det praktiske. Så vi sad der og tænkte på hverdagen. Hvor mange greb og skuffer og stikkontakter skulle der fx bruges. Men de unge og børnenes stemmer havde vi med! De stemmer var hele tiden i vores baghoveder.

LEDELSEN

Jeg ville ønske, jeg havde inddraget medarbejderne tidligere. Det var en stor fejl. For selvom der var fokus på børnene og de unge i visionspapiret og i ansøgningen, og selvom det var dem, vi havde fået penge til at inddrage, så fungerer en brugerinddragelse af vores børn ikke, hvis de varme hænder – der guider dem i deres hverdag – ikke er med fra starten. Medarbejderne ville virkelig gerne have en rolle, og var så opsatte på hele projektet. De fik bare ikke rigtig én, og det var en fejl. Dem, der udgør børnenes varme hænder, må ikke skælve eller være usikre på, hvad der skal ske. Det er dem, der forbereder børnene mentalt før brugerinddragelsen ved hjælp af alle deres faglige metoder, og griber børnene, efter de er blevet brugerinddraget. Der har manglet rum, eller plads på tidslinjen, hvor man som medarbejder kunne se sig selv komme ind, se sin rolle i det store billede.

PROCESARKITEKTERNE

Vi var jo lidt udfordrede af, at den første fondsbevilling – den til brugerinddragelsesprocessen – var øremærket børnene, og kun børnene. Normalt ville man have mere fokus på medarbejderne og de andre aktører i hele processen. Som arkitekter arbejder vi jo med forskellige brugere, eller aktører som vi kalder det. Der er de primære aktører – som her var børnene, og de sekundære aktører – som var medarbejderne mm. Jeg kunne godt have tænkt mig en meget tættere sammenføring af de to grupper, men det skete ikke, hvilket skyldes den meget specifikke øremærkning fra fondens side om at brugerinddragelsen handlede om børnene. Måske kommunen eller fondene skulle være kommet på banen, for medarbejderne blev ligesom puttet ind til sidst.

Johannes Molander Pedersen, NORD Architects

FORÆLDRENE

Det virkede, som om alle børn kom med. Selv de, som stod lidt på sidelinjen, kom med ind. Det har været en oplevelse at se børnenes reaktion, og vi har fulgt med på hjemmesiden, hvad børnene har lavet. Det er ret sjovt. Vi kan mærke, at selvom vores børn nok er flyttet, før det er færdigt, så bliver det godt for de næste, og det er simpelthen så skønt at opleve den reaktion – vores børn er simpelthen så positive. Vi har kunnet mærke, at vores børn godt vil gøre noget godt for de næste, der skal bo der.

KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Børnene og de unge var brugerne, og dette var jo en ganske særlig gruppe af børn og unge, som vi havde erfaring med at brugerinddrage fra andre projekter. Vi havde derfor ekstra meget fokus på dem, også fordi det fra Egmont Fonden blev understreget, at børnene og de unge var de egentlige brugere. Når vi ser tilbage, skulle vi have involveret medarbejderne mere, måske på en anden måde. Men vi lavede et udviklingsseminar med medarbejderne, hvor vi fortalte og viste vores brugerinddragelsesmetoder. Men det er vigtigt at huske, at det jo var et udviklingsprojekt. Altså vi prøvede nogle ting og justerede undervejs. Sådan er det med udviklingsarbejde, hvilket let kan give noget frustration. Men når vi ser tilbage, havde medarbejderne haft brug for at blive orienteret noget før og mere.

Zoomstory

FONDENE

Børnenes stemme var meget vigtig for os. Dels ville vi gerne sikre dem en ret til at blive hørt. Dels havde vi den tanke, at hvis man kan inkludere denne gruppe børn og unge med et godt resultat, så kan man dels inkludere langt flere i brugerinddragelsesprojekter, end man gør, dels vise at brugerinddragelse er noget, man bør tænke i langt mere, end man gør. Set i bakspejlet skulle der dog nok have været afsat mere tid til at sikre, at alle var med på, hvad der skulle ske og deres rolle i dette, både børn, unge, ledelse og personale.

Grethe Nymark, Egmont Fonden

For os var det interessant, at børnene var i fokus, men vi gav ikke midlerne af den grund. Vi gav midlerne til at bygge en vision – et eksempel på hvordan en institution kan tænkes. Men undervejs er det blevet tydeligt for os, hvad en brugerinddragelse kan. Vi fulgte da også processen med stor interesse, og var optaget af både det madmoren bragte til bordet og det børnene sagde.

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

KERTEMINDE KOMMUNE

Børnene og deres forældre er jo brugerne, og de har jo masser af ressourcer, som vi ikke normalt bruger i kommunerne. Det var utroligt for politikerne generelt og for mig som borgmester at se, opleve og blive mindet om, at de her skrøbelige borgere virkeligt har nogle ressourcer og vigtige røster.

Sonja Rasmussen, Daværende borgmester

HJEMMETS KERNE

Hvad er et hjem, når man ikke kan bo hjemme. Det er der mange svar på. Men gode dufte er et af dem. Alle har ret til et fedt køkken! Også dem der bor på børnehjem. Danskerne drømmer om et køkken med liv og plads til mennesker, der sidder omkring køkkenbordet og snakker, mens man tilbereder god mad fra bunden og duftene breder sig. Det kan ikke alle hjem leve op til. I Villaen ligger køkkenet placeret i midten. Placeret som kernen i huset. Det skyldes en energisk "madmor", der sikrede, at alle veje fører til køkkenet. Dér sidder man om morgenen og hænger. Dér søger børnene ud, efter at have smidt skoletasken og skoene. Det er stedet, hvor der er friskbagte boller og en voksen, der står og smører dem i ro og mag, mens hun lytter. Det er i køkkenet, man kan tale om de ting, der er vanskelige, og om man skal sige til sin mor, at man har fået en piercing. Det er i køkkenet, man kan være stille, mens madmoren skræller og snitter. Selvom Villaens køkken skal leve op til standarderne i et industrikøkken, er der tænkt over farver, placeringer og lys. Alt dette har betydning, og sammen med den helt rigtige voksne, der har tid og ro, så bliver det et fedt køkken.

A photograph of a modern building with a complex, multi-level facade. The building features a mix of materials: vertical wood slats, horizontal wood slats, and red brickwork. The architecture is characterized by sharp, angular lines and a variety of window shapes, including a large, tall, narrow window and several smaller, square and rectangular windows. The sky is blue with scattered white clouds. The text "HVEM UDFØRER BRUGERINDDRAGELSEN" is overlaid in white, bold, sans-serif font across the center of the image.

HVEM UDFØRER BRUGERINDDRAGELSEN

HVEM SKAL UDFØRE BRUGERINDDRAGELSEN – PÅ VEJ MOD VILLAEN

Allerede tidligt i forløbet blev kommunikationskonsulenterne fra Zoomstory inkluderet i processen. De var på det tidspunkt i et samarbejde med personalet fra Dyrehaven som led i en proces med at få tre personalegrupper bundet sammen. Dertil kom, at Zoomstory havde noget erfaring med at bruge video, en metode man fandt kunne være god i forbindelse med brugerinddragelsesprocessen med børnene og de unge. Zoomstory opbyggede et tæt samarbejde med børnene om værdier, drømme, normer og visioner, og sammen med børnene og medarbejderne udarbejdede de en mængde materiale primært fastholdt i form af videomateriale.

Foruden Zoomstory blev Johannes Molander Pedersen fra NORD Architects inkluderet i projektet. Det skyldes, at det er en stor udfordring at få et materiale fra en brugerinddragelse, der kan være noget luftig i og med, at det har form af visioner, ideer og film, ned i en form, der kan anvendes af personer med en teknisk baggrund. Det er svært at give drømme og visioner materialitet, så man kan tegne og beregne på det og dernæst bygge en bygning ud fra det. Der skal ske en faglig og teknisk oversættelse, og Johannes gik ind i processen med at oversætte børnenes og de unges tanker.

Kort efter blev også Peter Boas tilknyttet som bygherrerådgiver fra COWI for at sikre, at materialet var tilstrækkeligt oversat, så det kunne forstås og anvendes i selve byggeprogrammet. Han var således lidt perifer i forhold til selve brugerinddragelsesprocessen, men var – sammen med Johannes Molander Pedersen – meget central i forhold til oversættelsen. Han var med til at sikre, at de mere sædvanlige beskrivelser og formaliteter omkring et byggeprogram blev suppleret, og at det blev sikret, at brugernes stemme var tydelig.

Endnu senere blev Stine Poulsen tilknyttet som landskabsarkitekt. Hun fik – i samarbejde med Zoomstory – omsat visionerne og oversat børnene og de unges drømme og ønsker vedrørende haven og de ydre områder. Man kan sige, at de forskellige fagligheder fik glæde af, at der var en brugerinddragelsesproces igang, således at de selv kunne omsætte ideer og indspark i deres del af arbejdet.

Men selvom det synlige arbejde med at inkludere børnene og de unge primært blev udført af Zoomstory samt Johannes Molander Pedersen, var de ansatte meget vigtige for at gennemføre brugerinddragelsen. Tilliden til personalet og deres fornemmelse for, hvornår man kunne arbejde med børnene og de unge samt hvilken form for forberedelse, der skulle til, før man kunne arbejde med børnene og de unge, var meget væsentlig.

De ansatte kom til at spille en helt central rolle, da selve forløbet med inddragelsen af børnene, de unge og forældrene for alvor gik i gang. Deres væsentligste opgave blev at forberede børnene og de unge på at gå ind i processen, og samtidigt sikre, at den daglige drift kørte uhindret videre, således at børnene kunne fungere i deres hverdag sideløbende med, at projektet kørte. Det var en udfordrende opgave.

Der var endvidere et stort opsamlingsarbejde, når konsulenterne var taget hjem. Børnene og de unge brugte megen energi på at samarbejde i processen. Når arbejdet for dagen var slut, reagerede de ikke sjældent meget voldsomt psykisk og verbalt. Dette skulle personalet håndtere og få børnene og de unge tilbage til en normal hverdag.

Der er således i Kerteminde tale om en meget omfattende brugerinddragelse, mulig- og smidiggjort af flere. Det, at der har været flere med i brugerinddragelsesprocessen, har haft stor betydning for resultatet. Man har – alene via de mange involverede fagligheder – fået mange inputs og løftet erfaringerne og ideerne. Det har dog også givet udfordringer, fordi samarbejdet om og med børnene har krævet, at man anerkendte hinandens kompetencer. Zoomstory skulle således acceptere, at pædagogerne kunne have en indsigt i børnene, som Zoomstory ikke havde, og at pædagogernes

vurdering af børnenes grænser kunne være korrekte. Og de ansatte skulle have en forståelse for, at Zoomstory af og til pressede børnene eller udfordrede dem på andre måder end pædagogerne ville gøre, og at det netop var dette aspekt, der gjorde dem velegnede til opgaven. Det er efterfølgende blevet foreslået, at man med fordel kunne have lagt et ekstra modul ind, hvor alle de involverede planlagde brugerinddragelsen og gensidigt lærte hinandens kompetencer at kende.

Et væsentligt aspekt er endvidere tid. Børnene og de unge skulle have tid. Zoomstorys metoder tog tid, de ansatte skulle have tid, da meget af arbejdet omkring planlægningen af det nye børnehjem skulle foregå ved siden af det almindelige arbejde, som ikke var reduceret i perioden. Valget af Zoomstory og Johannes i et samarbejde, samt inklusionen af de andre, der blev involveret i brugerinddragelsen, skyldtes, at man havde tid og tog sig tid. Aspektet tid handler endvidere om, at materialet fra brugerinddragelsen tager tid at inddrage i den videre proces.

HVEM SKAL UDFØRE BRUGERINDDRAGELSEN – BØRNE OG DE UNGE

For gruppen af børn og unge var det vigtigt, at de, der skulle stå for brugerinddragelsen, forstod det forhold børnene og de unge har til voksne generelt. Forstod at mange af børnene og de unge har oplevet mange skiftende voksenkontakter,

og mange skuffelser. For mange af børnene og de unge var det at sætte sig og tale om tingene heller ikke den letteste metode til at udtrykke sig selv. De, der skulle stå for brugerinddragelsen, skulle således give børnene og de unge mulighed for alternative udtryksmuligheder. Til dette var filmmetoden et godt redskab. Desuden skulle de voksne, der udførte brugerinddragelsen, kunne skabe et trygt og tillidsfyldt rum, hvor børnene og de unge turde være sig selv, og kunne stole på, at de blev respekteret og hørt.

Samtidig var det også vigtigt for børnene og de unge at kunne erkende, hvad de selv kunne få ud af at skulle bruge deres tid på at planlægge et børnehjem, de næppe selv ville komme til at bo i? Det skulle både være tydeligt, hvad de kunne og skulle bidrage med, og hvad de fik retur. Endelig var det også vigtigt, at de kunne få en rolle, som passede til dem. At de ikke blev tvunget til at gøre noget, som de ikke havde det godt med. Der blev brugt megen tid på at sikre, at børnene og de unge følte, at de kunne være gode ambassadører for de mange, der med tiden skal gøre brug af det hus, der skulle skabes.

Alt dette krævede mindst to ting. Dels at der var nogle, der kunne forestå en brugerinddragelse, der havde den form for omsorg og empati og tilgang som beskrevet. Dels at der var nogle

tillidsvækkende voksne i børnehjemmet, der kunne tale med børnene og de unge om, hvad projektet bestod i og den værdi, projektet havde for børnene og de unge og omvendt.

Filmmetoden forekom at være en god måde til at få arbejdet med hverdagen og med dilemmaer som kunne oversættes til, hvad det gode børnehjem skal kunne. Men filmmetoden var muligvis også velvalgt som en metode, der kunne give prestige blandt kammeraterne. Man var med i en gruppe, hvor ens mening blev hørt af voksne. Man var ambassadør og man arbejdede med filmkameraer og producerede film i en professionel sammenhæng. Det var måske i sig selv identitetsskabende og selvtillidsgivende at kunne fortælle om den slags oplevelser i skolen og til sine forældre og søskende.

PÆDAGOGERNE

Det er vigtigt, at vi er trygge ved dem, der udfører brugerinddragelsen, og at deres metoder giver mening for os rent fagligt. Oplever børnene usikkerhed hos os, samler de den op, og så er det svært at få dem til at medvirke.

De børn og unge, der bor på børnehjem, har nogle ganske særlige udfordringer. Ellers ville de ikke bo der. Det stiller store krav til dem, der skal lave en brugerinddragelse. Arkitekten Johannes fra **NORD Architects** var fantastisk til at omsætte det, de unge sagde til ord og rummelighed, ja arkitektur. Zoomstory gav sig tid til at lære børnene at kende, hvilket er utroligt vigtigt. De skabte tillid. Og de kunne det med filmmediet. Tilsammen var det en god kombination.

De, der laver brugerinddragelsen, skal også have forståelse for den virkelighed, de opererer i. Fx var der megen snak om en swimmingpool. Men det kan ikke fungere at have en swimmingpool med børn, der render letpåkledte rundt, i et hus med børn, der krænker. Men brugerinddragelsen kan være med til at få fortalt historien om, at børnene gerne vil have noget fedt og unikt, selvom det fede og unikke måske må være noget andet end en swimmingpool.

PROCESESARKITEKTERNE

Ifølge min erfaring som arkitekt, og jeg har lavet mange brugerinddragelser, skal de professionelle, der gennemfører en brugerinddragelse vide, at de her børn er anderledes. Man skal være robust, når man går i proces med dem, for de tester en af som autoritet. Man skal stå fast og sætte grænser, men også være empatisk og rummelig. Samtidig skal man hele tiden minde sig selv om, at det er en institution, der rummer og fortsat skal rumme meget forskellige børn. Der er forskel på en treårig, der er udadretterende og en teenager, der har andre krav.

De mennesker, der skal forestå en brugerinddragelse, skal samtidig have evner, erfaring og faglighed til at dykke ned i, hvordan børnene og de andre aktører bruger deres omgivelser. Både på det erkendte og det u-erkendte niveau. Brugerinddragelsen giver informationer på alle mulige niveauer, der skal samles, fortolkes, konkretiseres og beskrives i form af rummelige konsekvenser. Man skal kunne omsætte abstrakte begreber til noget konkret. Det kan være at omsætte et abstrakt begreb som fx tryghed. Hvad betyder tryghed i børnenes verden, og hvordan omsætter man det begreb rummeligt og praktisk?

*Johannes Molander Pedersen, **NORD Architects***

KOMMUNIKATIONSBUROUET

Vi er kommunikationsuddannede, og har en værktøjskasse med forskellige redskaber. Vi pegede på det med at bruge film, som en god måde at arbejde med børnene og de unge på – ja og de ansatte. Men for os var perspektiverne i at indgå i processen også meget læring. Man kan sige, at denne form for brugerinddragelse er både læringsfunderet, dannelsesorienteret og produktcentreret og så kommer der også anerkendelse ind. Det sidste er især vigtigt for denne gruppe børn.

Zoomstory

“Zoomstory har været virkelig gode. Børnene har været meget glade for det, de skulle lave sammen. De er sådan ... skal vi ikke snart afsted igen!”

Forælder til barn i Børnehjemmet

LEDELSEN

Vi kendte Zoomstory i forvejen og havde tillid til dem. Ellers ville vi ikke lukke dem ind. Vi havde arbejdet med dem før, og havde gode erfaringer. Desuden oplevede vi, at deres metoder med film var fantastiske – også rent læringsmæssigt. Der er kontant afregning med film. Børnene kan hurtigt se et resultat af, hvad de har lavet, og så ser det helt vildt professionelt ud med rulletekster og det hele. Børnene oplever, at de kan noget, og det er en vigtig læring. Så vi havde tillid til Zoomstory og kunne se, at brugerinddragelsen ikke bare gav børnene og de unge indflydelse på deres egne og kommende brugeres omgivelser. De deltagende børn og unge fik også en konkret læring ud af at være med. Det var vigtigt. Selvom vi vidste, at vi havde pengene til byggeriet – ellers ville Egmont Fonden jo ikke have udløst deres midler, så var det vigtigt, at selv hvis vi aldrig fik bygget selve Fremtidens Børnehjem, og selvom mange af børnene aldrig selv ville flytte ind i de rum, de var med til at udtænke, så ville de få en masse læring, viden og selvtillid med sig, hvis vi valgte dem, vi gjorde, til at forestå brugerinddragelsen.

“Jeg synes, det er vigtigt at sige, at selvom man bor på et opholdshjem, så er det bare ganske almindelige unge mennesker, der roder med noget, og prøver at finde en vej. Så folk ser anderledes på os. Men det kan jo også være vores forældre, der er problemet, ikke kun os, og det er vigtigt, andre forstår det og får fortalt den historie.”

Ung i Børnehjemmet

FONDENE

Metoden, som Zoomstory brugte, kan noget særligt. Vi var meget begejstret for dem og deres tidligere arbejde med socialt udsatte.

Grethe Nymark. Egmont Fonden

BØRNENE

“Jeg føler, de lyttede meget på det, vi sagde, og at de syntes, der var mening i det, vi sagde, også selvom vi kom med nogle vilde idéer, som kæmpe danserum o.l.”

“Jeg ville ikke være i filmen, jeg var bagved kameraet. Det var ok. De var fantastiske personer dem fra Zoomstory, virkelig fantastiske. De var gode til at lytte og snakke med, og det virkede virkelig, som om de forstod, hvad vi snakkede om ”.

“Zoomstory var helt fine. Jeg kan huske, at hvis vi skulle lave et eller andet med et stunt, så lavede jeg det. Jeg var både instruktør og skuespiller og nede i biografen, der blev jeg kåret til årets instruktør. Jeg var også med til det, arkitekten lavede. Jeg var med til alt. Men det fungerede fint, det vi skulle lave”.

HVORNÅR SKAL BRUGERNE INDDRAGES

HVORNÅR SKAL BRUGERNE INDDRAGES – PÅ VEJ MOD VILLAEN

Fra man begynder en brugerinddragelsesproces, og til et nyt byggeri står færdigt, går der som regel lang tid. Brugere fra processen kan være flyttet, og værdier, ideer og tanker bearbejdet så meget, at det, man fandt væsentligt i starten, ikke længere anses som lige så vigtigt. Ikke fordi man tog fejl i starten, men fordi der er sat en bevidstgørelsesproces i gang. Derfor kan det være væsentligt, at brugere ikke kun inddrages kortvarigt i starten, men sikres ejerskab hele vejen. Det betyder ikke, at man kan have en fortsat brugerinddragelse. Den må stoppe på et tidspunkt, så beslutninger kan træffes. Men man kan sikre en proces, hvor de involverede forstår, hvordan de ideer, der opstod i brugerinddragelsesprocessen, indgår i det endelige byggeri, så ejerskabet fastholdes.

I forbindelse med transformationen af "Døgninstitutionen Dyrehaven" frem til at blive "Villaen" eller "Fremtidens Børnehjem" var børnene og de unge med i stort set hele processen. I forskellig grad og på forskellige tidspunkter. Der var dels tale om en brugerinddragelse, der havde til formål at inddrage en udsat gruppe børn og unge i en meget kompleks byggesag, dels en brugerinddragelse af personalet der sikrede, at det nye hus kunne fungere på alle planer; praktisk, økonomisk osv.

En helt konkret brugerinddragelsesproces fandt sted med "Madmoren" (uddannet økonoma) i huset. Inddragelsen af hende betød, at køkkenet ikke, som det kan ske i institutioner, fik karakter af at være en serviceorienteret funktion, men i stedet fik status af at være et af de mest centrale og sociale steder i huset, således som køkkenet ofte er det mest centrale rum i folks hjem. Hun fremførte en vision om, hvad et køkken kan i et hjem, og hvorfor det ikke bare måtte indrettes som et almindeligt institutionskøkken – måske endda som en kælderfunktion. Dernæst var hun med i alle relevante faser med henblik på at sikre, at den endelige indretning blev så funktionel og hjemlig som mulig. Hun fik relativt meget plads i processen og meget indflydelse på det endelige produkt.

Nattevagterne – som også gør rent – blev ligeledes interviewet omkring deres arbejde. De pegede på en række forhold, der kunne gøre deres arbejde mere effektivt og hygiejnisk. Når toiletterne blev ophængt frem for at stå på gulvet, skyldes det fx et ønske fra rengøringspersonalet.

Udfordringen ved den udprægede brugerinddragelse er dog, at der kan være tendens til at fokusere på det nye, spændende og anderledes, og dermed glemme det trivielle. Således giver flere udtryk for, at man i det nye hus mangler

ordentlige administrative rum og ordentlige mødelokaler. Mange ting og mange hensyn har fyldt i processen, og det er ikke således, at der slet ikke har været fokus på alle de administrative rum. De er snarere langsomt skubbet bagud. Når der manglede kvadratmeter og plads, har man ofte valgt at skære i de administrative rum, for at beholde børnenes og de unges områder mest mulig intakte. Der er de nødvendige administrative lokaler, men måske i mindre grad end det havde været optimalt.

En helt anden måde at inddrage brugere på, var, at man hele tiden holdt fast i resultaterne fra brugerinddragelsen, hver gang man var i tvivl undervejs i processen. Man havde i brevet til arkitekterne i udbudmaterialet indledt med følgende ord: "Kære arkitekt. Hvis du er det mindste i tvivl ...". Brugerinddragelsen var også styrende for resten af arbejdet. Hver gang det har været muligt, har man valgt en løsning, der var flot og visionær og hjemlig. Det kan lyde simpelt, men har krævet en del energi, fordi der er så mange standarder omkring det at bygge en institution. Det var meget afgørende, at alle involverede professionelle skulle være indstillede på, at de skulle indarbejde børnenes og de unges samt forældrenes ønsker i hele processen. Det skulle selvfølgelig ikke ske ukritisk, eller uden at medtænke den kontekst, ideerne og forslagene indgik i. Der er fx

en række lovgivningsmæssige krav, som et sådan byggeri skal leve op til. Der er også en politisk og økonomisk virkelighed, som bygherren er nødt til at forholde sig til, og som kan gøre det svært at medtage en række af de forslag, der opstår ved en brugerinddragelse. Men når de forbehold er taget, står der tilbage, at man har en etisk forpligtelse til så vidt muligt at indarbejde ønskerne fra brugerinddragelsen i det videre forløb. Ellers skal man lade være med at spørge brugerne.

HVORNÅR SKAL BRUGERNE INDDRAGES – BØRNENE OG DE UNGE

I Kerteminde blev børnene og de unge involveret i projektet i flere omgange dels vedrørende byggeriet, dels haven, dels indretning af deres værelser, men de blev først involveret på det tidspunkt, hvor man vidste, at projektet med brugerinvolvement var blevet godkendt og midlerne til byggeriet var på plads.

Opstarten af brugerprocessen blev af gode grunde præget af, at man ikke rigtigt havde erfaringer at støtte sig op ad. Den blev også præget af, at man specifikt havde fået midler til at inddrage børnene og de unge, men måske ikke helt havde gjort sig processen og behovet for ressourcer hos de voksne klart. Hermed menes, at det var meget vigtigt for resultatet, at der i hele processen var energi og overskud hos de voksne på børnehjemmet til

børnene og de unges involvering. På samme måde som forældrene i et hjem skal gribe børnene og sikre, at de kommer godt igennem de processer, de bliver involveret i, skulle personalet her gribe børnene og de unge. De skulle være med til at sikre, at de børn og unge, der havde lagt tanker og energi i projektet, følte sig involverede og hørt fra start til slut – måske endda efter de var flyttet. Og det skulle ske sideløbende med, at personalet selv gennemgik en stor proces.

Efter planlægningsfasen og beslutningerne om metode mm. gik man i gang med at inddrage børnene og de unge i processen med at lave film, tegne, bygge med klodser med mere.

Alt det materiale, der kom ud af den proces, blev transformeret til udbudsmateriale, og på baggrund heraf blev der udarbejdet forslag fra 6 forskellige arkitekt- og byggeteams. Disse forslag blev hængt op i byrådsalen, og som det første blev børnene og de unge bedt om at vurdere hvert af projekterne. Der var tale om en proces, hvor børnene og de unge skulle forstå, at de ikke blot kunne vælge ud fra umiddelbare præferencer, men måtte tænke helhedsorienteret i de mangler og kvaliteter forslagene havde. På baggrund af dette pegede børnene og de unge på et par arkitektforslag som deres favoritter. De sad ikke med i den endelige dommerkomite, men i

dommerkomiteens arbejde var brugernes stemme meget dominerende, og det hus der blev valgt, var det hus, børnene og de unge havde peget på.

Derudover blev børnene og de unge involveret i udformningen og indholdet af udendørsområdet og siden involveret i at plante træer i haven – hvor de hver især valgte træer.

Dernæst var børnene og de unge først inde i brugerprocessen igen som led i indretningen af deres egne værelser.

Børnene og de unge var således med i en række faser gennem hele processen. En del af brugerne var de samme gennem hele forløbet, men der var også udskiftning. Det afgørende var, at de blev inviteret med i processen, og at man tog det meget alvorligt. De bud, de kom med, blev medtænkt, og kunne det ikke lade sig gøre direkte, tænkte man i, hvordan det kunne "oversættes" i praksis.

Man kan diskutere, om det var tydeligt nok for børnene og de unge, hvilke resultater i huset der skyldtes deres indblanding. Denne sidste proces gjorde man muligvis ikke nok ud af set i lyset af, at projektet var langstrakt og skulle oversættes fra tegninger, snakke, film og ideer. Det kræver en del af de involverede at erkende og huske, hvordan det færdige resultat havde noget med deres input at gøre.

Brugerinddragelsen gjorde det tydeligt, at forældrene har gjort sig mange tanker om, at de gerne vil have en tættere relation til deres børn, mens de er anbragt uden for hjemmet. De vil gerne være sammen, som man er det i et hjem, og de vil gerne lave aktiviteter.

“Jeg ved ikke, hvor meget indflydelse, jeg synes, jeg har haft. Men jeg er ikke i tvivl om, at min datter syntes, hun har haft stor indflydelse på det nye hus. Hun siger, at det er børnenes skyld, at de har fået et nyt børnehjem. Og det gør mig glad.”

Forælder til barn i Børnehjemmet

PÆDAGOGERNE

Vi var som personale med fra starten. Vi bemærkede allerede tidligt ideer og forhold i hverdagen, som vi viderebragte til Zoomstory og Johannes. Vi stod også for den praktiske indretning af børnehjemmet. Jeg husker, da vi skulle vælge spise stole til den store fællesstue. Vi havde set på nogle vildt flotte spisestuestole, med armlæn, men pludselig slog det mig, at her ville de lidt overvægtige forældre ikke kunne presses ned. Så vi måtte finde nogle stole, så alle kunne føle sig velkomne.

En anden situation fandt sted, da huset næsten var færdigt. Da opdagede vi pædagoger, at der i ungeafdelingen, var sat solide smukke døre op – MEN i glas. Hvem kan lide at have en glasdør ind til soveværelset? Det viste sig, at arkitekterne havde tænkt, at lys og et godt lysindfald var vigtigt. Og ja, det er det, men ikke på den måde. Derfor blev dørene udskiftet. Der er virkelig en verden til forskel på, hvordan en arkitekt og en pædagog tænker og ser virkeligheden.

Og vi er blevet hørt, og taget alvorlig med vores ideer og indfald. Vi er blevet orienteret, og vores stemme er blevet båret tilbage til styregruppen. Men man skal huske, at der jo også har været meget hverdag. Mange dage handlede om at få dagene til at køre som altid.

BYGGEARKITEKT

Det er meget vigtigt at få brugerne med så tidligt som muligt og have dem med hele vejen. Er de fremtidige brugere ikke med, eller føler de sig overset eller misforstået, så går det hele galt!! Man risikerer, at der ikke kommer ejerskab til slutresultatet, og at folk ikke vil bo i eller bruge bygningerne. Derudover er det vigtigt løbende at informere og oplyse de, der er med i en brugerinddragelse, om årsagerne, såfremt der er et stop i processen, og at man vender tilbage til dem. Det kan være en lokalplan, der skal ændres, eller at der skal søges fondsmidler. Endvidere skal man huske, at de, der er med i en brugerinddragelse, bruger tid og energi og lægger noget i det. Såfremt de bare bliver "efterladt" og ikke holdes informeret, og pludselig blot ser det endelige arkitektforslag, vil de undre sig. Kan de ydermere ikke finde deres forslag/deres stemme, hvilket de ofte ikke kan, da man sjældent kan få alle forslag med, føler de sig selvfølgelig snydt og skuffede. Så det er en vigtig lære, at spørger man folk, skal man dels lytte dels informere dem løbende.

Arkitekt Flemming Svendsen, CEBRA

KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Fra starten havde vi tænkt, at vi – sammen med Johannes fra NORD – gennem hele forløbet skulle være børnenes kontaktstemme, men det blev jo ændret til, at vi blot var en del af en lang brugerinddragelse. Vi undrede os meget over, at ingen, eksempelvis arkitekterne eller bygherrerådgiver, kontaktede os med spørgsmål eller undren. Vi var jo en vidensbank for børnene og de unge. Det var op til Birgit, lederen, til alle møderne gennem resten af processen at repræsentere børnene og de unge.

Zoomstory

LEDELSEN

Gennem hele processen sad vi i styregruppen og råbte “Husk børnenes stemme!!”. Sikkert hamrende irriterende for bygherrerådgiver og arkitekterne, men de lyttede. Vi kæmpede i styregruppen en kamp for at få resultaterne af brugerinddragelsen til at ligge øverst i byggeprogrammet, for pludselig lå vores som bilag nr. 798. Det var vist også noget EU bestemt. Men vi fik lov til at lægge børnenes stemme allerøverst. De skal jo kunne høres gennem alle dokumenter og bilag.

FORÆLDRENE

Nogle forældre kan tale med deres barn om børnehjemmet og være med i brugerinddragelsen: “Vi er da blevet påvirket af det, da børnene er kommet hjem og har talt rigtig meget om det, såsom vi får denne stue, hvor du skal komme og være og sådan...”

For andre er det vanskeligere at tale om: “Vi taler ikke om det, min søn og mig, vi taler ikke om børnehjemmet, hvis han taler om noget, er det om at flytte hjem.”

FONDENE

Jeg mener, at det skal gøres helt klart for brugerne, at de lukkes ind i et mulighedsrum. De kan ikke blive inddraget i hele byggeriet, men at det bliver gjort klart, at lige præcis det her hjørne må de gerne være i og påvirke.

Grethe Nymark, Egmont Fonden

Brugerne skal kun involveres, hvis man virkelig mener det. Og så skal de inddrages for fuld drøn. Man skal ikke bare hive dem ind til en kop kaffe og så skubbe dem ud igen. Jeg mener, at dette projekt viser, at brugerne kan inddrages langt mere, end man lige tror. At de kan inddrages hver gang. Men man skal også lukke ned for dem på et tidspunkt. For på et tidspunkt kan man ikke ændre projektet mere.

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

Når man laver så stor en brugerinddragelsesproces som her, bør brugerne være med mest muligt. Tanken om brugerinddragelse skal jo skubbe til forestillingen om, hvad der er muligt på flere planer. Både hvilke brugere der kan inddrages, hvor meget de kan inddrages og hvor langt.

*Esther Nørregård-Nielsen
Oak Foundation Denmark*

ARKITEKTEN

Hele forarbejdet inde konkurrencen har været mere krævende. Det er jo fedt, at folk er interesserede. Normalt er det arkitekten – her var det så bare brugerne. Men det arkitektfaglige, er jo en rød tråd, vi skal fastholde. Vi er jo fortalere for arkitekturen. Det er vigtigt, at man indsamler alle de informationer, man kan, fra folk i starten. Brugerinddragelse er vigtig, men der behøver ikke være helt så mange med, som der var ved Fremtidens Børnehjem. Måske i starten, men så skal vi (arkitekterne) have lidt ro, til at analysere de input vi har fået og integrere det til et projekt.

Troels Tvedebrink, CEBRA

BYGHERRERÅDGIVER

Jeg mener, det er meget vigtigt, at brugerne er med i hele processen, på forskellige måder der passer til brugergruppen. I udviklingsperioden, efter Zoomstory og Johannes var færdige med deres brugerinddragelse, clearedede jeg ideer og praktiske spørgsmål. Først med ledelsen og personalet, og senere rundt i systemet. Børnenes stemmer gik således igennem personalet, der brugte deres almindelige hverdag/tilgang til at spørge børnene – med enkle klare spørgsmål – og dernæst vendte personalet tilbage med svarene til mig. Ofte var det meget vage svar, der stak i alle retninger.

Peter Boas, COWI

KERTEMINDE KOMMUNE

De kommende brugere skal høres meget i starten, inden man eksempelvis udskriver en arkitektkonkurrence, for arkitekterne tegner jo bare noget smukt arkitektonisk. De tænker ikke brugerne ind. Så der skal være en form for “agenter” for brugerne gennem hele forløbet, så man som kommune undgår de dyre ombygninger, efter bygningerne er taget i brug. Min tanke som borgmester blev, undervejs i processen, at man i kommunerne burde begynde at tænke på samme måde omkring brugerinddragelse i byggeriet, som man nu gør med handicaptilgængelighed. Som kommune ved man at handicaptilgængelighed – det skal man altid tænke ind. Og så gør man det! På samme måde burde vi også nå til en situation, hvor vi som kommune helt automatisk tænker brugerinddragelse. Der skal være en skabelon for det på samme måde, som der er med handicaptilgængelighed. Og så skal kommunerne tænke “Brugerinddragelse” og ikke “Høring”. Alle kommuner har en eller anden form for “høring”, men de tænker ikke i en rigtig borger-/brugerinddragelse. Kunne man nå dertil, ville man være nået langt. Jeg ved, at det ikke er mangel på vilje, når man ikke gør det. Måske er det en vane, måske er det for besværligt og tager tid. Det kan også skyldes, at der er så mange andre krav, man skal tage hensyn til, når man bygger noget nyt eller laver ombygninger, hvorfor man som politiker og embedsmand/kvinde “glemmer” brugeren. Men det er vigtigt at gå i knæ og lytte til borgerne. Med dette projekt lyttede man seriøst til de allersvageste stemmer.

Sonja Rasmussen, Daværende borgmester

LYDEN AF NØGLERNE DER FORSVANDT OG BLEV TIL NØGLEKORT

Børnene i Dyrehaven måtte ofte låse deres dør ind til deres værelser. Simpelthen for at få fred for de andre børn. De børn, der var grænseoverskridende, frustrerede og vrede og ikke kunne styre sig selv. Medarbejderne på Dyrehaven gik derfor rundt med et stort raslende nøglebundt for at kunne låse sig ind til børnenes værelser, låse hoveddøren, låse kontoret osv. Det var selvfølgelig upraktisk for medarbejderne, men det var først under brugerinddragelsen, at børnene udtrykte, hvad lyden af et klirrende nøglebundt gør ved et menneske. De syntes, det var som at være i et fængsel, når de voksne om morgenen vækkede dem ved lyden af et klirrende nøglebundt. Lyden af et bundt raslende nøgler leder sjældent et barns eller en voksens tanker hen på et hjem. Løsningen i Fremtidens Børnehjem blev nøglekort, der kan bruges overalt i Villaen.

METODER

Da man skulle i gang med brugerinddragelsen, stod man i den situation, at der ikke var megen præcedens at læne sig op af i forhold til at inkludere udsatte grupper i den form for proces. Brugerinddragelsen har således i et vist omfang båret præg af at være afprøvende og afsøgende, og man har anvendt en del forskellige metoder, afhængig af hvem man har inddraget i brugerprocessen, og hvad emnet var. Det er ikke muligt at opstille en klar anvisning af, hvilke metoder der er mest anvendelige, men dog et bud på, hvad man kan opnå med de forskellige metoder.

Hovedmetoden var Zoomstorys anvendelse af filmmediet som udtryksform. Det gav børnene og de unge mulighed for at udtrykke sig på en anden måde end via det verbale sprog. Mange af børnene på børnehjemmet har ikke samme færdigheder i at udtrykke sig – hverken mundtligt eller skriftligt – som mange andre børn og unge har. De har svært ved at sidde i grupper og formulere deres ønsker verbalt. De kan ikke samle konklusionerne på plancher og formidle dem i plenum. Børnene er tit meget visuelt orienterede, hvorfor filmmediet fungerede så fint, som en anden måde at udtrykke sig på.

Inddragelsen af børnene skete således i høj grad via film kombineret med andre metoder. For eksempel spillede og optog man scener fra

hverdagen, bygget op som rollespil børnene selv havde skabt over en eventyrskabelon a la “der var engang...” for at åbne op for mulighedsrum og tanker. Derigennem fik man sat ord på det, der fungerede, og det der med fordel kunne ændres. Børnene og de unge kunne stå foran kameraet og agere, eller de kunne holde kameraet, hvilket gav muligheder for at være med, uanset hvem man var. Filmmetoden er dyr og lidt omstændelig, men blev godt modtaget. Den gjorde tingene nærværende og aktuelle, tydeligere og sværere at ignorere end ord, fordi man med filmmetoden får udfordringer og holdninger bragt helt tæt på. Samtidig giver filmmetoden hverdagssituationerne en lille armslængde, så man bedre kan tale om dem. Som led i at lære metoden at kende, kom børnene og de unge på besøg i Zoomstorys lokaler i København en hel dag sammen med en række af pædagogerne. Her arbejdede de med kameraer og klippeteknik og producerede små film.

Disse film blev siden vist i den lokale biograf i Kerteminde for alle børnene i børnehjemmet, deres familier, de voksne og særligt indbudte. Der blev uddelt popcorn og nomineret vindere indenfor en række kategorier.

Derudover inddrog man børnene og de unge ved at benytte klodser. En proces der også blev filmet. De unge og børnene fik som opgave at bygge de

ting, de fortalte om, så man bedre kunne forstå det, og for at gøre det ukonkrete mere konkret for alle parter. Man skulle fx vise, hvordan ens værelse skulle se ud, hvordan man gerne ville have forældrene kunne komme på besøg med mere.

Landskabsarkitekten brugte fotomateriale i sit arbejde. Hun inddrog en masse fotos af udendørs aktiviteter, stemninger og haverum, og bad børnene arbejde med dette. Børnene skulle beskrive deres ønsker til haven med ord og snak og ved at placere de fotos, der sagde dem noget på en stor plan over haven.

De ansatte var ligeledes igennem flere processer for at arbejde med, hvordan et hus skulle se ud i forhold til det arbejde, man gerne ville udføre og ville blive forpligtet til at udføre. Udover egentlige udviklingsmøder var der i en periode, efter en personaleweekend opsat en stor opslagstavle – et storyboard – med form som et hus. Når en pædagog fik en idé, “løb” vedkommende ind og skrev den på en farvet post-it, og klæbede den op på storyboardet. Hver uge blev alle de mange farvede post-its samlet under overskrifter. Staffeliets med storyboardet i form af et papbørnehjem – med ord, drømme og visioner ordnet og diskuteret gjorde drømmen mere virkelig i hverdagen i Dyrehaven.

En anden udfordring, og noget der blev tænkt metodisk en del over, var, hvordan man fra starten kunne løfte hele projektet op i de ansattes, børnenes, de unges samt deres familiers bevidsthed. Man startede hele brugerprocessen med at invitere dem alle til en aften i byens fine gamle hotel – Tornøes Hotel, hvor de fik en samlet introduktion til projektet. Personalet havde gjort meget ud af arrangementet. Forældre og børn blev budt velkommen i døren som de særlige gæster, de var. Der var folk i garderoben, der tog imod overtøjet. Der var dækket op med dug, blomsterdekorationer og levende lys. For mange af familierne var det en helt særlig stemning og oplevelse for første gang at være dem, der sad inde i hotellet og spiste. Målet var, at brugerne skulle føle sig værdsatte, vigtige og opleve tæt relation til projektet.

En mere uortodoks metode – som dog er virksom og bør nævnes – var “relationsdannende bestikelse”, idet en af fondenes medarbejdere simpelthen købte is til alle børnene og de unge som led i at etablere forbindelse og få en legitim og anerkendt plads i arbejdet med børnene og de unge. I samme boldgade kan nævnes, at man sikrede, at de dage, der skulle arbejdes med brugerinddragelse, blev hyggelige dage med kager og saftvand osv. Pædagogisk var det måske ikke de greb, man var mest stolt over, men i praksis virkede

metoden. Desuden blev det besluttet, at børnene fik fri fra skole de dage, konsulenterne kom, da det ellers blev for uoverskueligt for langt de fleste børn.

Det er måske at strække begrebet metode, men to ting mere bør nævnes som virksomme metoder, der er taget i brug for at sikre et godt projekt nemlig: Tid og Kommunikation.

Tid har været nævnt tidligere i denne bog, og kort og godt kan det anføres, at en stor brugerinddragelsesproces kræver tid i starten for at få den sat godt i værk, tid undervejs for at have tid til at få svarene og til at inkludere også de børn, der tøver, tid til at bearbejde materialet, tid til at inddrage materialet i de videre processer samt tid til at fastholde resultaterne i det videre arbejde. En brugerinddragelsesproces gør dermed opstarten langsommere, men en del kan indhentes senere. Der har været tænkt bevidst i tid, og det er i det store hele lykkedes, omend man måske skulle have brugt lidt mere tid i starten for at sikre, at processen kom godt i gang og var forstået af alle.

Kommunikation er ligeledes vigtig, herunder at aftale, hvem der står for hvilken kommunikation og sikre, at informationsniveauet er højt nok til alle. Alle skal ikke vide det samme nødvendigvis, men alle skal vide nok. Det er således vigtigt

at finde frem til, hvem der informerer om hvad og hvornår, både i forhold til børnene, de unge, medarbejderne og de mange andre involverede, der ofte sidder lidt perifert med, men som skal blive ved med at tro på projektet. Der har været tænkt meget i dette, så man sikrede, at man nåede ud med relevante oplysninger.

Alt i alt er der tale om en meget stor og mange-facetteret brugerundersøgelse, der inddrager en række forskellige metoder. Delvis til opsamling af alt det materiale der genereres, delvis som metode, blev der af Zoomstory oparbejdet en lukket hjemmeside, hvor deltagerne kunne se det materiale, der er udarbejdet. Hjemmesiden er ikke åben, hvilket på sin vis er lidt ærgerligt, grundet de mange fine ideer og den megen inspiration, der er samlet på siden. Man har dog ønsket at beskytte børnene og de unge. Når man kan anse hjemmesiden for at være en metode, skyldes det, at denne har været brugt som en måde at forene de mange partnere i projektet og få dem til at fastholde og reflektere over projektet, dets resultater og måden, hvorpå brugerne kan inddrages i processen. Hjemmesiden har således systematiseret det materiale, der er resultatet af den proces, der har fundet sted med brugerne, og sikret at dette er blevet set og anvendt. Samtidig har hjemmesiden skabt stolthed hos børnene og de unge ved at give dem et visuelt resultat af deres indsats.

“Filmene, og de roller vi spillede

lærte os noget. Man kan godt

overføre noget af det fra filmen til

dagligdagen, positivt”

Barn i Børnehjemmet

PÆDAGOGERNE

Vi var enige om, at det med at bruge forskellige metoder var en god ide. Nogle var vilde med klodserne, og syntes at det med film var lidt grænseoverskridende. Andre havde det omvendt. Zoomstory gav også de unge, der ikke ville foran kameraet, andre vigtige roller blandt andet bag kameraet. Det fungerede godt.

Det var også godt, at vi som voksne fik en introduktion til metoden. Vi var samlet til en temadag, hvor vi blev introduceret til rollespil, apparaterne, tankegangen bagved osv. Det var vigtigt, at vi kunne være med til at formidle dette til de unge og børnene.

Vores egne pædagogiske metoder brugte vi før og efter konsulenterne havde lavet brugerinddragelsen. Man skal også huske, at der var et arbejde for os, før, under og efter møderne med Zoomstory. Vi forberedte i uger i forvejen børnene og de unge på opgaverne. Det var jo ikke altid de gad. Eller de kunne have dårlige dage. Og lige inden konsulenterne kom, undervejs og efterfølgende samlede vi op. Fx kunne vi være med i et forløb, hvor vi kunne mærke på nogle af deltagerne, at der skete noget med dem. Så stillede vi os over tæt på dem. Viste at vi var der. Men den slags metoder er jo ikke særligt synlige.

PROCESARKITEKTERNE

Zoomstory havde allerede en ret veludviklet metodik omkring brugerinddragelse og kommer fra et andet ståsted end mig som er arkitekt. De havde god erfaring med at få aktører til at fortælle om deres hverdagsliv og andre situationer. Det var godt, for vi skulle have et konkret output, om den måde børnene, de unge og de andre aktører bruger deres omgivelser på. I sidste ende skulle det omsættes, og her var jeg som arkitekt oversætteren fra det abstrakte til det konkrete. Vi fik informationer på alle mulige niveauer, og de skulle jo fortolkes.

Vi arbejdede meget med narrativer fra hverdagen, og med at få dem til at spille sig selv i hverdagssituationer, fordi det er der, man ser mønstre, rutiner, brug og relationer. Ser det erkendte og det uerkendte. Man møder pludselig børnene i øjenhøjde og forstår tingene fra børnehøjde. Vi arbejdede også med klodser, mens de fortalte om deres hverdag. Det gjorde eksempelvis det komplekse spørgsmål: "hvad er et hjem for dem" mere håndgribeligt. Det hjalp simpelthen til at få oversat nogle af deres historier, som vi derefter kunne omsætte til nogle konkrete tematikker såsom kontrol, overvågning og kan man/vil man have sin familie på værelset. Tematikker, der fyldte meget i deres hverdag.

Johannes Molander Pedersen, NORD Architects

BYGGEARKITEKT

Hvis vi laver en brugerinddragelse, det kunne for eksempel være i en skole, gør vi det med en gruppe, der består af repræsentanter fra de forskellige grupper. Brugergrupperne sammensættes specifikt til det enkelte brugerinddragelsesmøde, alt efter hvilket emne der skal behandles. Vi laver interviews, og uddeler flow Cards, fx et kort over de dele af skolen, de bruger, og så tegner og beskriver de, hvordan de bruger eksempelvis klasseværelset, mens vi interviewer dem. Derigennem får vi en viden om bygningens og brugerens flow.

Vi har også prøvet at tage en skoleklasse med ind i gymnastiksalen, og bede dem – ved hjælp af puder, madrasser og snore – at bygge deres drømmeklasseværelse. Det var meget givtigt for os arkitekter, og børnene fik virkeligt ejerskab og glædede sig til den nye skole.

Vi er også engang blevet undervist af en konsulent, der filmede brugerne i hverdagssituationer, og bagefter viste brugerne filmene, så de pludselig kunne se, hvordan de brugte rummene på måder, de slet ikke vidste eller erkendte, eller kunne beskrive selv. Det var meget spændende.

Troels Tvedebrink, CEBRA

KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Vores metode er film, da vores erfaring siger os, at man kan få en masse viden ved at bruge nogle kommunikationsredskaber, der får dem til at reflektere over det visuelle og det fysiske. Film fungerer godt for netop denne gruppe. Vi har et mantra: Ind i kroppen – op i hjernen – ud i verden. Det betyder, at man fysisk får kroppen med, og derefter skal øve sig i at formulere, hvad man lige har gjort, og dernæst reflektere over det. Børnene og de unge lærer gennem filmmetoden at formulere noget, de ikke kunne formulere før. De får et ekstra sprog.

Det er vigtigt at huske etikken, når man bruger film som et medie. Hele vejen. Også ved for eksempel fraklipning. Det er en magt at redigere. Filmmetoden skal virkelig struktureres og sættes i nogle rammer, ellers kan det gå helt galt.

Vi arbejdede med film på mange niveauer. Der var små fortællinger fra deres dagligdag, der blev bygget op som eventyr med en start, en midte og en slutning. Eventyret havde en indbygget konflikt. De valgte selv både historien, og den indbyggede konflikt, som til slut blev løst i filmen.

Medarbejderne lavede også dokumentarfilm. Madmoren filmede, hvordan hun brugte køkkenet. De andre medarbejdere filmede dagligdags situationer i børnehjemmet, og sendte dem til os.

Zoomstory

LEDELSEN

Metoden med at inddrage børnene gennem film var fantastisk, og meget brugbar. Men det kræver, at der er nogle som arkitekten Johannes, der ved, hvilke temaer man skal tage fat på, hvor man skal fokusere. Men det med at børnene fik læring gennem inddragelsen, og vi samtidig fik viden, der kunne omsættes til noget konkret, var jo perfekt. Landskabsarkitekten brugte fotos, kort og brikker i sin workshop med børnene og de unge, og stillede spørgsmål om, hvad børnene og de unge gerne vil lave med deres venner? Eller alene? Eller med deres familie? De metoder fungerede rigtig godt til haven.

Man kan dog ikke bare komme ind og stille spørgsmål og begynde at filme. Det tager tid at få tillid fra børnene. Men den greb de hurtigt i Zoomstory og brugte tid på at skabe tillid til børnene og de unge. Endvidere lavede pædagogerne et stor usynligt for- og efterarbejde med at forberede børnene på, at de skulle brugerinddrages. Jeg tror ikke, man kan understrege nok, hvor vigtigt det generelt er at være forberedt, men det er ekstremt vigtigt, at børn som vores er forberedt, og dagsformen er i orden, ellers kan du intet gøre med dem. Vi brugte nogle ikke helt vildt pædagogiske greb, såsom at lave kage og hygge og forkælelse for børnene de dage Zoomstory skulle komme, og flere børn blev holdt hjemme fra skole, for de kunne simpelthen ikke overskue både skole og brugerinddragelse. Vi lærte endvidere, at vi skulle dele børnene op i mindre grupper, så det ikke blev kaos.

BYGHERRERÅDGIVER

Da jeg som bygherrerådgiver og ansat i COWI skulle sidde og omsætte materialet, fandt jeg, at der var lavet et virkeligt godt stykke arbejde. Zoomstorys filmmetode var god til hverdagsituationerne, da den kunne få børn og unge i tale, så man kunne konkludere og fortolke noget ud fra deres udsagn. Metoden gjorde, at det at få svar, blev leget ind.

Senere prøvede vi at få dem til at forholde sig til nogle konkrete tekniske ting, men det fungerede dårligt at spørge dem direkte. Fotometoden betød, at børnene og de unge selv genererede historien. Det gav dem et sprog. Det gav virkelig mening – metoden. Børnene og de unges spidskompetence er ikke sproget. Men det man lavede, baseret på film, som også inkluderede det med biografen, og måden det hele blev arrangeret på – det var helt unikt.

Peter Boas, COWI

“Vi får jo mange “døde” rapporter ind i kommunen. Men her var der liv. Med filmen blev der bragt stemmer og liv ind, og det var jo ikke redigeret, det var børnenes stemmer.

Det virker også hos os politikere.”

Sonja Rasmussen, Daværende borgmester

FORÆLDRENE

“Processen har været spændende. For eksempel da vi mødtes på Tornøes Hotel, hvor vi skulle lave film sammen med børnene. Bare det vi var med børnene, hjalp dem meget videre i processen. Og første gang i Kerteminde biograf. Det var alle tiders for børnene. De var stolte og glade.”

“Det har været godt og hyggeligt, og ikke noget jeg normalt gør. Vi glæder os meget til at se, hvordan huset kommer til at se ud.”

“Arrangementerne har været rigtig fine. Bare det at komme væk herfra Dyrehaven, og hygge med ungerne. Vi har slet ikke hørt noget negativt fra ungerne. De glæder sig meget.”

BØRNENE OG DE UNGE

“Det med klodser – som arkitekterne brugte det gik der lidt koks i, for de satte os sammen to og to, og vi har jo vidt forskellige personligheder. Det synes jeg var svært på det tidspunkt, men nu i dag synes jeg ikke, det er så svært. Og hvis man en dag kommer på arbejdsmarkedet, kan man jo også blive nødt til at samarbejde med en, man ikke kan så godt sammen med”

“Jeg fik jo nogle priser nede i biografen, det var faktisk vildt!”

“Filmfremvisningen gav et boost, fordi de syntes, man var god, og de anerkendte en. Jeg ved ikke, hvad det betød for selve projektet. Men det var en god oplevelse. Det kunne man sagtens gøre igen, også uden at bygge et hus. Det var især godt for de små. Det der med at komme og være socialt belastet, så er film og filmfremvisning bare et stort boost.”

“Der var mange konflikter i samarbejdet omkring film osv, men vi fik faktisk løst det selv. Men det er svært, når man er så mange “personligheder”. Man fik også nye venner, for her kunne man ikke bare lukke sin dør. Jeg har personligt lært meget om at samarbejde, at lade dem der står i skyggen komme ind. Bare fordi man ikke er ens, kan man godt gøre noget sammen.”

“Det var ikke helt dårligt alt det med middag på hotellet, og faktisk heller ikke det med biografen, eller turen til København og besøge dem fra Zoomstory. Det var helt okay”.

UDTRYKSFORMER

Det var afgørende i brugerinddragelsen at få iværksat processer, hvor børnene fik mulighed for at reflektere over deres eget liv, og reflektere over hvad der var vigtigt for dem i forhold til rammer og indhold i deres kommende bolig. Der skulle arbejdes med metoder og værktøjer, der appellerede til dem, og gav dem mulighed for at formulere deres ønsker og behov i deres eget sprog. Brugerinddragelsesprocessen skulle være på børnenes og de unges egne præmisser og ikke på de voksnes. Børnene og de unge arbejdede også med andre udtryksformer end filmmediet, når de skulle beskrive deres drømme og visioner til Fremtidens Børnehjem. De tegnede deres forestillinger om, hvordan husets indretning kunne være. De byggede værelser og fællesrum op i klodser for at få en mulighed for mere visuelt at kunne forestille sig, hvordan huset kunne komme til at se ud. Det var et vigtigt supplement til filmmediet, at børnene og de unge fik mulighed for at udtrykke sig via andre metoder.

FRA KLODSEK TIL UDBUDSMATERIALE

FRA KLODSER TIL UDBUDSMATERIALE – PÅ VEJ MOD VILLAEN

De fleste kender formentlig oplevelsen af at være del af en gruppe, der alle arbejder på en ide, som man engageret taler om, går i detaljer med og planlægger en masse omkring, hvorefter alle går i gang med deres del af processen. Og lige der – når det gøres fysisk – opdager man, at den forestilling om projektet som den ene havde ikke nødvendigvis matcher den forestilling, den anden havde. At selvom man brugte de samme ord, betød de noget vidt forskelligt for den enkelte. “Vi skal bygge et hus”, bliver der sagt, og et væld af bygninger og farver og former og indretninger dukker op i tanker. Forskellige fra person til person.

At oversætte en ide og en række drømme til noget der er enighed om noget, som kan tegnes og formuleres, måles og siden bygges, er en vigtig proces i sig selv – og en svær proces. Også fordi ideer og forestillinger sjældent kan oversættes direkte.

Et eksempel er den dreng, der blev bedt om at bygge sit værelse i klodser sammen med Johannes Molander Pedersen, og endte med at fylde alt ind i værelset; køleskab, komfur, sofa, spisebord, ekstra seng mm. Da han blev spurgt, hvad der gjorde, at det værelse han havde tegnet, var et godt værelse, viste det sig, at han ønskede at kunne have forældrene på besøg, og at de kunne lave

hyggelige ting sammen som fx at lave mad og se tv. Den tegning drengen tegnede af sit værelse og alle sine forestillinger, blev i den endelige bygning oversat til et separat værelse – en mikroøjeblikshed – som børnene kan bruge, når forældrene kommer på besøg. Her er netop et lille køkken, et lille spisebord og en sofa. Det er den lille families mulighed for at kunne være alene sammen, på en stor institution.

Materialet fra de klodser børnene byggede med, de film de tog, det de tegnede, det de fortalte med meget mere skulle oversættes til det sprog, som forstås af arkitekter og ingeniører. Dette arbejde blev især foretaget af Johannes Molander Pedersen fra NORD Architects og Peter Boas fra COWI.

Udover tolkningen af materialet var der en væsentlig proces i at ændre på den automatik, der ofte er i hvordan et udbudsmateriale præsenteres. Rækkefølgen i de materialer, dokumenter og notater som et udbudsmateriale normalt består af, er ofte ret standardiseret. Ofte handler et udbudsmateriale mestendels om specifikationer og standarder, hvorimod præsentationen af ideerne og visionerne, (så den der skal tegne og måske siden bygge, forstår hvem de bygger til) fylder langt mindre. Og ofte er alle disse input fra brugeren lagt i bilag.

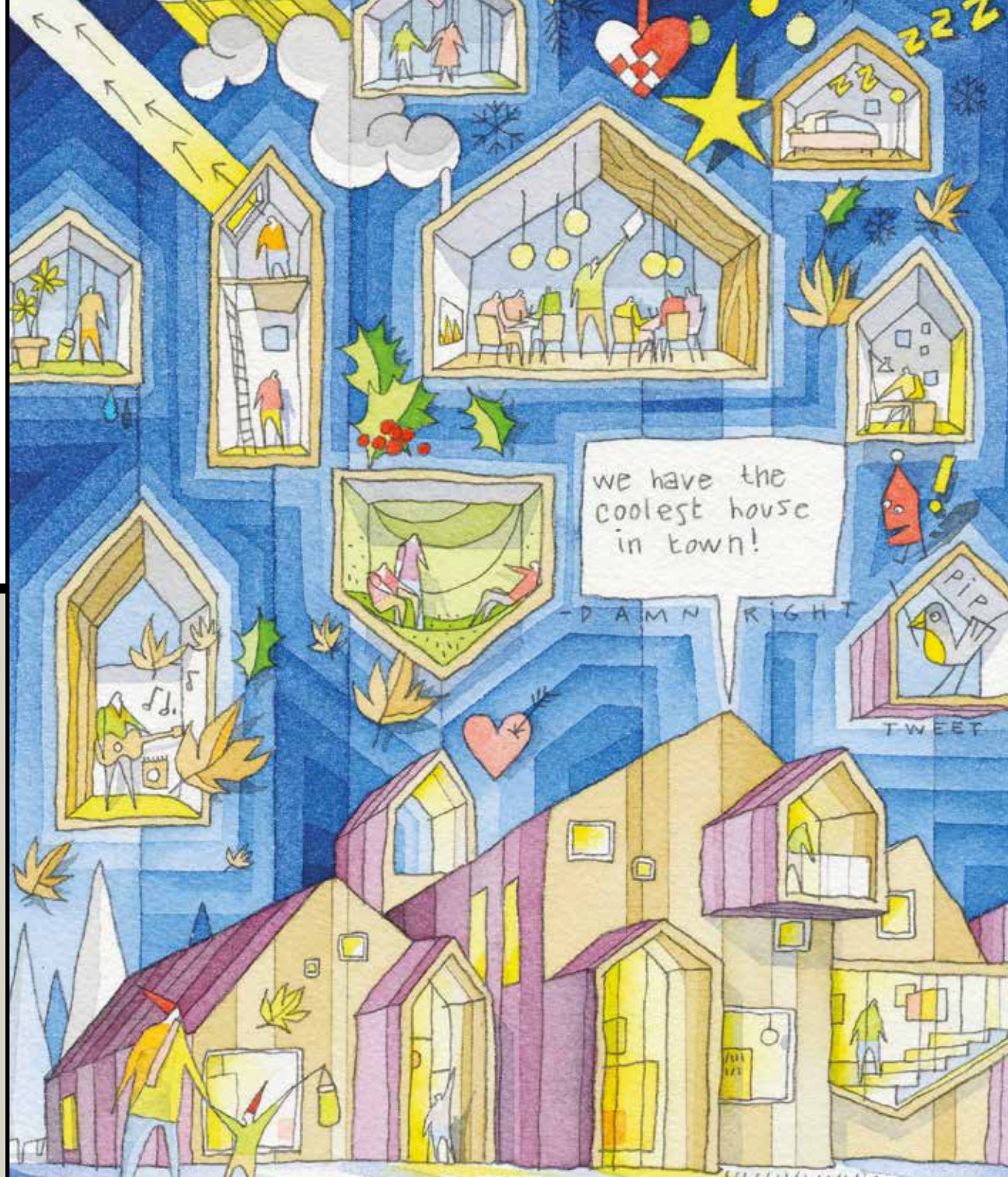
I tilfældet med Kerteminde betød den bevidste proces – fra klodser til udbudsmateriale – at drømmene og visionerne fra børnene og de unge kom til at fylde meget i udbudsmaterialet. Dertil kom, at det ikke blev lagt i bilag. Det lå forrest i udbudsmaterialet.

Det blev desuden gjort meget klart i et medfølgende brev, at den præsentation af materialet fra brugerinddragelsen, som lå øverst, var helt afgørende for at kunne byde på projektet på relevant vis. De mange ideer og tanker, der blev præsenteret som det første i udbuddet, var den prisme som hele besvarelsen af udbuddet skulle filtreres igennem. Forstod man ikke budskaberne, der blev sendt via film, tegninger og klodser, ville man som arkitekt ikke kunne tegne Fremtidens Børnehjem.

“Vi havde en forventning om, at børnene
og de unge gerne ville bo et sted, der
ikke skilte sig ud fra mængden af huse.
Men det var ikke tilfældet.

De ville have det flotteste hus på vejen.”

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

“Hvis vi bare havde en swimming-
pool, så kunne jeg lige sige til mine
klassekammerater, at de skulle tage
deres badetøj med, og så kunne vi
lege i poolen. Det ville være rigtig
fedt.”

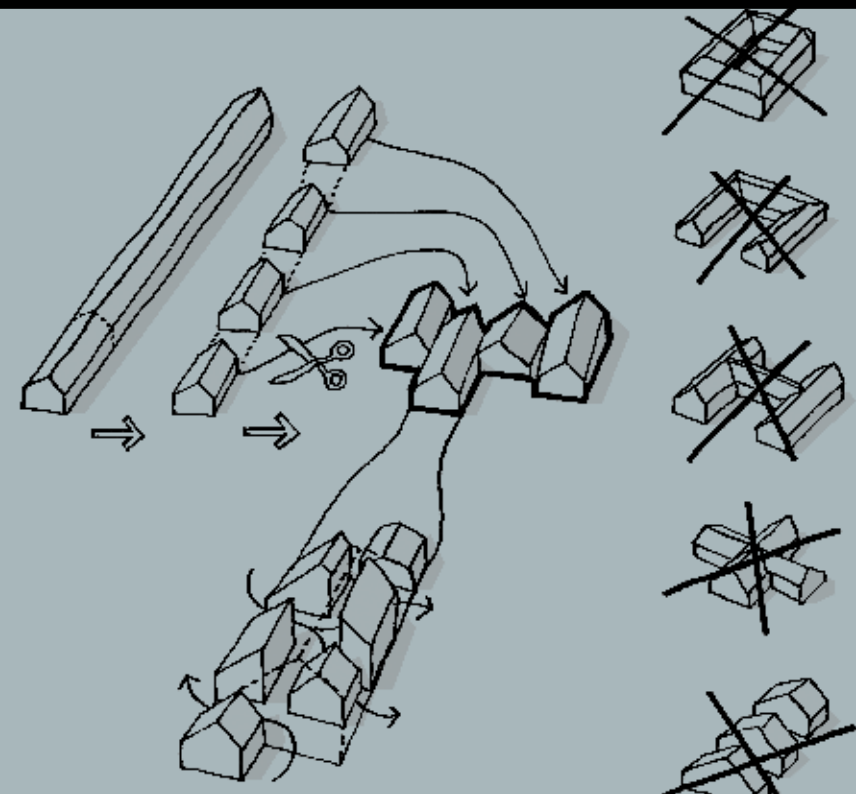
Barn fra Børnehjemmet

BYGGEARKITEKTERNE

Vi har aldrig tidligere i CEBRA oplevet et sådant udbudsmateriale med film og hjemmeside o.l., som det vi fik til Fremtidens Børnehjem. Det var ret fantastisk, og det satte virkelig tankerne i gang hos os arkitekter. Brugere blev levende og fulgte os under hele processen. Normalt modtager vi måske nogle børnetegninger, men ofte er det materialer fra enten en bygherrerådgiver eller en konsulents hånd, og ofte meget forenklet eller vanskeligt at fortolke, så man får ingen rigtig ide om, hvem brugerne er. Det gjorde man jo i Kerteminde. Ved arkitektopgaver til udsatte borgere er det ofte personalet og en bygherrerådgiver, der viser rundt, men ofte i tomme lokaler, for ikke at forstyrre borgerne unødigt. Og så går man lidt rundt i tomme lokaler, og tager hjem igen. Her mødte vi heller ikke børnene, men vi så dem på film og hørte deres stemmer. Det giver et vigtigt indblik i brugerens hverdag og behov.

Troels Tvedbrink, CEBRA

PROCESARKITEKTERNE

Kunsten i udbudsmaterialet er at lægge nogle præmisser fast, samtidig med at det er åbent for innovation. Udbudsmaterialet skal ikke være for løst – og ikke for fast, for så bliver det bare en række arkitektteams, der laver det samme. Det er af samme grund vigtigt, at der afsættes tid og penge, når man arbejder med sådanne grupper som børnene og de unge i Kerteminde, så de kan sikre et ordentlig materiale til de arkitekter, der skal arbejde med det. Arkitekterne tegner jo ud fra det materiale, de har fået, og er der intet brugbart materiale om/fra brugerne, så har arkitekterne jo ikke noget billede af de kommende brugere i hovedet, de kan arbejde ud fra. Det optimale ville have været, hvis den samme arkitekt havde været med gennem hele processen. Jeg tror, det er en fordel, hvis det er den samme "oversætter" fra start til slut, både for at sikre brugernes stemme og for at sikre, at formen på udbudsmaterialet ikke skal fortolkes igen af en ny modtager. Det er også vigtigt, at det er en gennemgående person med den slags børn som i Kerteminde. Det er børn, der er overlæsset med eksperter. Det er meget vigtigt, at de møder en person, de kender og stoler på gennem hele processen fra start til slut.

Johannes Molander Pedersen, NORD Architects

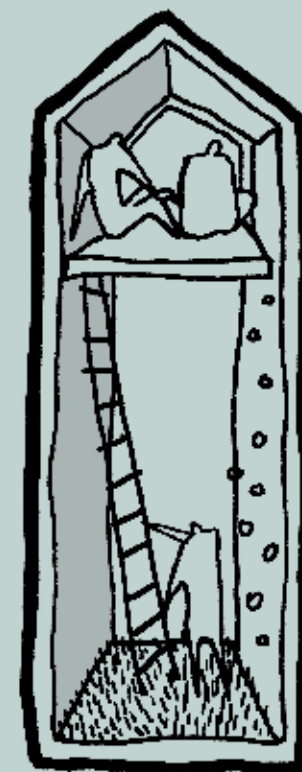
KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Det var os, der lavede analysen af alt det materiale, der kom ud af brugerinddragelsen, sammen med Johannes fra NORD Architects og i dialog med lederen Birgit. Og vi fandt tydeligt frem til tre pejlemærker: Mere Hjem; Større Stolthed; Flere Fællesskaber. Det skulle så uddybes, så det blev lettere for beslutningstagerne, der skulle arbejde videre med det. Så det gav dem nogle håndtag, og noget de ikke kunne komme uden om.

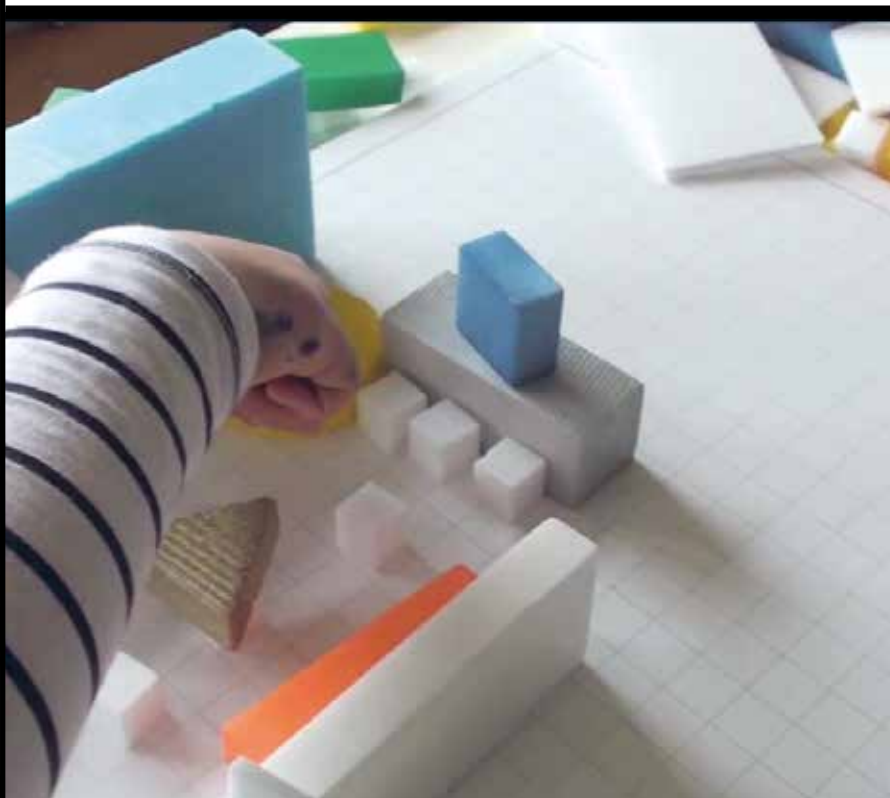
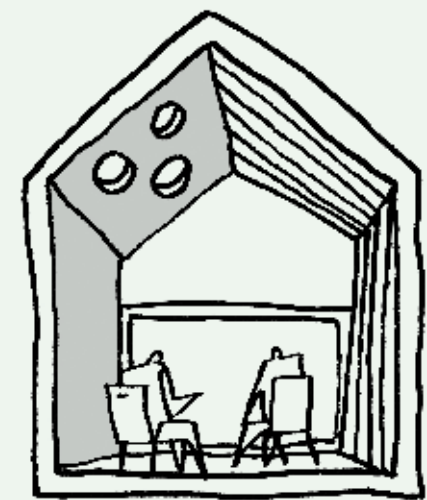
Et eksempel var en dreng, der byggede sit eget hjem på børnehjemmet, og vi tænkte: "Hov!" Der er brug for nogle familierum, hvor de kan være sammen med deres familier. Det skrev vi så ind i analysen.

Tanken var, at ingen skulle overse eller overhøre børnenes stemme. Så vi forsøgte at lade stemmerne komme frem igennem flere medier: Film, hjemmeside, rapporten der havde farver og citater og byggeprogrammet. Hjemmesiden blev, håber vi, brugt af arkitekterne og de andre involverede partnere. Den kan jo også blive brugt til noget videre, såsom at fortælle historien videre til nye børn. Historien om hvordan dette hus blev bygget, og hvem der har bygget det!

Zoomstory

LEDELSEN

Vi fik mange forslag fra alle de arkitekter, der til prækvalifikationen havde fået udbudsmaterialet. Jeg tror, der var ca. 20. Det var jo ret utroligt at erkende, at de fleste overhovedet ikke havde læst eller set på bilaget med brugerinddragelsen af børnene. Så ud med dem!

Men så var der de seks, vi valgte til den videre proces. Arkitekter der på forskellige måder havde tolket på børnenes ønsker. Og blandt dem var der nogle, som kom med oplæg, der var fantastisk flotte. Der var for eksempel et med en slags glasgård i midten, der samlede de forskellige afdelinger. Men den måtte vi straks kassere. Medarbejderne og jeg så straks, hvordan et barn kunne stå i en afdeling på én side af glasgården og give fingeren, så den kunne ses alle steder, og inden en pædagog var nået derover, ville barnet for længst være væk. Det ville kunne skabe megen tumult og uro. Vi skulle have en bygning, hvor vi kunne overskue det hele, også fordi vi vidste, at vi ikke ville blive normeret til flere ansatte.

“Det var spændende at se, hvad arkitekterne havde fået ud af de unges og børnenes og vores tanker, drømme og ideer. Det var vildt at se så forskellige løsninger fra de forskellige arkitekter baseret på det samme udbudsmateriale.”

Ansatte i Børnehjemmet

FONDENE

Man skal mene, det man laver. Det var yderst vigtigt, at arkitekterne mente, det de kom med af forslag. Hellere mene lidt end ikke at mene noget. Det var vigtigt, at de forslag der kom ind, kunne blive ført ud i livet. Børnene havde jo gjort sig forestillinger om deres hjem på baggrund af arkitekternes forslag.

Grethe Nymark, Egmont Fonden

Det var meget vigtigt for os, at vi kunne se og genkende de tegninger og ideer børnene havde i arkitekternes forslag. Det var en brugerinddragelsesproces! Den skulle tages alvorligt. Børnenes meninger var meget vigtige.

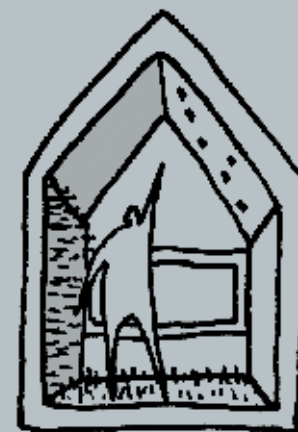
Esther Nørregård-Nielsen, Oak Foundation Denmark

BYGHERRERÅDGIVER

Med Fremtidens Børnehjem var afsættet meget anderledes, end hvad jeg normalt arbejder med som bygherrerådgiver, da noget af det var ekstremt ukonkret. Et eksempel på noget der var ukonkret, var tanken om “hjem kontra overvågning”, altså at personalet skal kunne overvåge (også mere end i almindelige hjem), uden det virker som overvågning. Det var ikke en let opgave at få ned på papir. Et mere konkret eksempel var køkkenet. Derfra fik jeg mere specifikt materiale. Der blev bygget med klodser og skabt miljøer og kom ord på. Både det ukonkrete og det konkrete skulle jeg formå at omforme til noget, en arkitekt kunne forholde sig til, og noget man rent faktisk kunne sætte økonomi på.

Arkitekterne var meget positive omkring det materiale, de modtog. Vi gjorde desuden meget ud af præsentationen, hvor arkitekterne, efter de havde fået materialet, blev inviteret til Kerteminde og hørte på Marianne og Birgit, og så film, som også var til rådighed på hjemmesiden. Det var ret atypisk. Normalt vil man holde et spørgemøde, hvor man går ned i de tekniske og juridiske ting, men jeg svarede kun på de tekniske spørgsmål. Børnehjemmet havde stemmen i forhold til de bydende.

Peter Boas, COWI

RÆKKEFØLGEN I UDBUDSMATERIALET

Normalt består udbudsmaterialet til arkitekterne af en række tekniske beskrivelser vedrørende det, der skal bygges. Af og til er der vedlagt lidt materiale om brugerne, der skal anvende det kommende byggeri, men vægten er som regel lagt på de tekniske og praktiske forhold. Men ikke i tilfældet med Fremtidens Børnehjem. Her blev tegninger, film, videoer med mere lagt allerforrest sammen med et brev til arkitekten om at se materialet grundigt igennem. Det afgørende ved rækkefølgen var, at børnenes stemme var det første, der mødte arkitekterne. Børnenes stemme og drømme og visioner skulle være den prisme, det øvrige – mere klassiske – materiale skulle læses igennem. Da man fik budene tilbage, var det tydeligt, at nogle af arkitekterne ikke havde fulgt opfordringen. Det kunne let ses, og de blev sorteret fra.

FRA BRAKMARK TIL BYGGEGRUND

FRA BRAKMARK TIL BYGGEGRUND – PÅ VEJ MOD VILLAEN

Efter en lang periode hvor ideen; skulle opstå og slå rod; formuleres; ansøgninger skrives; finansiering findes; kommunen involveres; der skulle findes byggegrund; ansættes brugerinddragelseskonsulenter, gennemføres en brugerinddragelsesproces, formuleres udbudsmateriale; udvælges projekt; findes håndværkere samt meget mere, var man endelig parat til at begynde byggeprocessen. På det tidspunkt var der gået rigtig mange år.

Grunden, kommunen havde valgt til byggeriet af Fremtidens Børnehjem, er placeret godt en kilometer fra Kertemindes centrum. Den ligger på en helt almindelig villavej. På den venstre side, lige når man kommer ind på vejen, ligger en børnehaven midt i et stort grønt område. Dernæst følger grunden til Fremtidens Børnehjem og dernæst en kommunal institution til voksne udviklingshæmmede borgere. Lige derefter starter markerne. På den anden side af vejen ligger parcelhuse og andre huse, samt sideveje med flere parcelhuse og små villaer.

Fredag d. 28 juni år 2013 blev selve byggeriet af Fremtidens Børnehjem påbegyndt. Der var indkøbt det, der kunne forekomme som Kertemindes samlede mængde af spader, og tilstrækkelig med guldspray til, at alle de børn og unge, der

ville, kunne få en guldskovl og være med til første spadestik. Børn og unge fra børnehjemmet Dyrehaven og Hyblerne, deres forældre og personale, borgmesteren Sonja Rasmussen og masser af særligt indbudte gæster trådte de vilde blomster ned, og efter borgmesterens tale tog alle børnene og de unge godt fat i guldskovlene og begyndte – sammen med borgmesteren – energisk og under megen latter, at grave de første meget store huller til Fremtidens Børnehjem.

I tiden derefter blev naturgrunden fyldt med håndværkere og entreprenører, der over de næste mange måneder gravede ud til kælder og siden rejste skelettet til Villaen. Efter en periode blev der afholdt rejsegilde med mad og hygge og håndværkere og entreprenører, der fortalte og forklarede for børnene og de unge, deres forældre og de ansatte. Undervejs oplevede man, at naboerne var meget positive. Flere vænnede sig til at gå ned omkring byggeriet for at se, hvor langt man var kommet og for at sikre det mod tyverier. Børnehaven ved siden af kom også forbi med jævne mellemrum.

Undervejs blev der arbejdet meget for at opfylde så mange af visionerne som muligt. Det gjaldt de visioner der var opstået i og med brugerinddragelsen. Og de visioner der handlede om den ambitiøse målsætning at bygge Fremtidens Børnehjem.

Det vil sige ikke blot et sted til børn og unge, men også et sted der kunne tilpasse sig et behov for at rumme store søskendegrupper, familier der i en tid havde brug for at blive observeret osv.

Senere i byggeperioden var det tid til at påbegynde arbejdet med haven. Børnene og de unge var lige så entusiastiske omkring haven, som de havde været omkring huset, måske endda mere, og en mindre brugerproces med film og snak og flowcards blev iværksat. Det var med vilje blevet besluttet at starte på haven et stykke tid, før huset stod færdigt. Man anså det for vigtigt, at man flyttede ind i et hus med have og ikke et hus på en byggeplads. Finishen udenom Villaen skulle medvirke til, at huset følte mere hjemligt.

Der blev omkring haven drømt store drømme – swimmingpool, svævebane og kæmpe trampoliner. Flere af de store havedrømme måtte pga. regler og cirkulærer for institutioner og grundet økonomi transformeres til noget andet. Men vigtigst var, at brugerinddragelsen omkring haven afslørede drømme som kunne guide udformningen af haven, såsom en af de unges drøm om at kunne gå en tur i parken af en snoet sti og tale alene med sin far, at sidde på en altan foran sit værelse og snakke med vennerne eller sine forældre. Hvert barn og ung valgte desuden et træ, der var helt deres eget. Et træ som de altid ville

kunne komme tilbage til for at se, hvor meget det var vokset. Så Fremtidens Børnehjem foldede sig ud i takt med, at brakmarken blev til en bygning og en have. På et tidspunkt var hele processen kommet så langt, at børnene og de unge blev involveret i at finde ud af, hvad navnet skulle være. Nogle kilometer væk lå Dyrehaven, hvor hverdagen først og fremmest gik sin vante gang, mens man ventede.

Og så stod huset endelig færdigt. Naboerne – der gennem hele processen havde været meget engagerede i byggeriet – blev, inden børnene flyttede ind, inviteret til at se huset og høre dets historie over en kop kaffe og kage. Blandt de mange positive naboer var en ældre mand, der begyndte at græde, efter han havde været på rundvisning i huset. Han var selv opvokset på et børnehjem og kunne ikke holde følelserne tilbage, da han gik rundt og så, hvor godt et børnehjem også kan være.

Da huset var overdraget blev det indrettet, og mens børnene og de unge tog på fælles weekend med nogle voksne, brugte de andre voksne tiden på at flytte fra Dyrehaven til Villaen. Dernæst rykkede børnene ind, indrettede rum og tog huset i besiddelse.

Og på samme vis som byggeriet startede med en fest blev også færdig- og virkeliggørelsen af og

indflytningen i Villaen – Fremtidens Børnehjem – markeret med en fest. Også her myldrede det med mennesker. Der var såvel børn og unge der boede i Villaen, som andre der havde boet i Dyrehaven og var flyttet, før Villaen stod indflytningsklar. Der var politikere. Der var de mange fagpersoner, der havde været med i brugerprocessen, og senere hen i byggeprocessen. Der var fonde, naboer, venner af huset, ansatte, familier med mange flere. Der blev holdt taler af ledelsen, borgmester og udvalgsformand. Der blev serveret lidt mad og drikke, spillet musik af nogle af de unge og ikke mindst hjalp alle børnene og de unge med at klippe båndet til Villaen over med deres guldsakse.

FRA BRAKMARK TIL BYGGEGRUND – BØRNENE OG DE UNGE

At være med til at tage det første spadestik til det nye hus havde en stor betydning, og er noget, der huskes af alle børnene fra Dyrehaven og de unge fra hyblerne. De taler ofte om, hvordan de hver især var dem, der gravede de største huller, om hvordan borgmesteren talte til dem og roste dem, og hvor stolte deres forældre var. Men efter det første spadestik gik det langsomt med byggeriet. I starten af byggeperioden cyklede børnene og de unge ofte forbi byggepladsen, alene eller sammen med pædagogerne. Senere mindre ofte. Og langsomt, alt for langsomt syntes de fleste børn, rejste spærene sig. Senere kunne børnene se omridset

af deres værelser og fællestuen. Og senere af en have. Ikke alle de børn og unge, der havde bidraget med tanker, drømme og ideer til Fremtidens Børnehjem, var i Dyrehaven, da det nye hus – Villaen – endelig kunne tages i brug. Men mange af dem kom til åbningen.

En del af brugerinddragelsesprocessen var også, at børnene skulle forholde sig til, hvilke fælles indendørs faciliteter der skulle være – og hvordan udearealerne skulle se ud. De diskussioner var børnene meget engagerede i, og igen var der divergerende ønsker. Nogle ville have et musikrum, hvor de kunne synge og spille musik. Andre et fælles rum, hvor de kunne dyrke idræt og spille teater. De ville have cykelbane, udendørs bordtennisborde, træningsstativer og bålsted.

FONDENE

Under hele byggeforløbet spurgte vi ind til de enkelte dele – stort som småt – for at sikre, at også de enkelte elementer var gennemtænkt. Arkitekterne havde fx valgt nogle tegl, der skulle dække hele huset, og gå ned til jorden. Jeg synes, det var vigtigt, at der var tale om tegl, som et hidsigt barn ikke lige kunne sparke i stykker. Jeg ville gerne have dem igennem en “hidsigheds-børnetest”. Så vi fik lavet en prøveopstilling ved teglfabrikken med en masse typer tegl, og så gik vi i gang med at sparke. Faktisk var der kun et sæt tegl, der holdt til den test. De andre kunne sparkes lige i stykker. Testen betyder, at teglene på huset stadig er hele i dag.

Jeg havde også en masse tanker omkring lys. Det skulle være godt lys, og loftlamper som ikke lige kunne ødelægges, så der var skår over det hele. Det brugte vi meget tid på og jeg ved, at også personalet var meget inde i dette.

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

I løbet af byggeprocessen måtte vi i styregruppen gang på gang justere byggeriet, efterhånden som de faktiske udgifter blev kendt. På et tidspunkt overvejede man at fraskære hele afdelingen til unge familier og flexafdelingen. Her måtte vi som fond være meget aktive, da vi fandt, at man dermed skar en væsentlig del af visionen med Fremtidens Børnehjem væk. Pernille Illum fra A.P. Møller Fonden kalder huset for et mangestrengt instrument. Vi fandt det vigtigt at fastholde disse mange strenge – de mange faciliteter og muligheder – fordi det at byggeriet kan tilpasse sig fremtidens behov på flere måder er en vigtig grund til, at vi som fond er gået ind i projektet.

Esther Nørregård-Nielsen, Oak Foundation Denmark

BØRNENE

“Vi var ude og grave, da det hele startede. Med guldkovle.”

“Vi cyklede tit herud forbi og så på byggepladsen. Det gik meget langsomt.”

“Jeg vil gerne kunne lave noget sammen med min far, når han kommer på besøg. I dag sidder han bare og drikker kaffe og måske spiller vi lidt bordfodbold. Men tænk hvis vi kunne spille badminton eller sidde sammen ved et bål. Det kunne være rigtig sjovt.”

“Det bliver dejligt at komme i gang med at bruge køkkenet. Så skal jeg lave mad sammen med min datter, og vi kan invitere nogle af de andre børn til at komme og smage mors frikadeller.

Det glæder jeg mig til.”

Forælder til barn i Børnehjemmet

LEDELSEN

Vi var med i styregruppen som repræsentanter for børnene, de unge og for medarbejderne. Vi kvalificerede alt fra dørhåndtag til fliser og lys. Det sidste er interessant, for det er jo ikke noget, man almindeligvis tænker over, men heldigvis var Pernille Illum fra A.P. Møller Fonden meget opmærksom også på dette. For børn, som har angst, er det ikke smart, at lyset automatisk slukker, når man er på badeværelset, ligesom at lys bare har stor betydning for ens psykiske velbefindende. Et andet eksempel er, at vi kunne fortælle arkitekterne – da de rettede tegningerne til – at administrationen skulle være lige i midten af det hele, for vores virkelighed er, at vi blev en større arbejdsplads, men vi fik ikke flere ansatte, tværtimod! Så hvis en pædagog skal høre et barn, er det vigtigt, at dørene til administrationen er åbne og vi kan høre og holde øje med børnene, og at børnene ved, at vi er der. Den viden om vores hverdag kan arkitekterne jo ikke have, hvis vi ikke fortæller dem det, også under selve byggeprocessen.

Som institution blev vi derudover, også da haven skulle laves, fanget i et hav af regler og cirkulærer omkring alt fra en stor trampolin til svævebanen – flere ting vi ikke måtte. Det var lidt ærgerligt, når man gerne vil gøre det hjemligt.

TRÆET

Fremtidens Børnehjem ligger i dag omkranset af en stor have, som er et resultat af brugerinddragelsen. Haven er designet, så den tilgodeser flest mulig af de ønsker og behov, børnene og de unge har haft. En have de kan vise deres venner. En have der på én gang hænger sammen i et forløb, til rolige gåture. En have, som børnene kan lege og være vilde i, men som samtidig består af små haver omkring de enkelte boligenheder for at de kan opleves som lidt mere private. Derudover har alle børnene og de unge fået mulighed for at vælge et træ og plante det på området. Det blev en vigtig oplevelse. En af drengene valgte et japansk kirsebærtræ med hvide blomster. Begejstringen var stor ved tanken om at se frem til noget så smukt blomstrende hvert forår, og over at kunne køre forbi med sin egen familie en dag for at vise dem det hus, han har skabt og det træ, han har valgt og plantet.

A photograph of a Danish flag flying on a tall pole against a cloudy sky. In the foreground, there is a modern building with dark wood cladding and a red roof. The text "SIKRING AF EJERSKAB" is overlaid in white at the bottom right.

SIKRING AF EJERSKAB

SIKRING AF EJERSKAB – PÅ VEJ MOD VILLAEN

Hvordan sikrer man drømme og visioner gennem hele processen og hvordan giver man ejerskab?

Meget af dette er beskrevet undervejs, men i dette kapitel vil vi fokusere yderligere på det aspekt, for det er helt åbenlyst ikke nemt.

Det at bygge en ny institution – af en type som “Villaen” – tager tid. Og samtidig med at Villaen skulle planlægges, der skulle drømmes, lægges planer og snakkes sammen, skulle hverdagen med børnene og de unge i Dyrehaven og i Hyblerne fortsætte. Måned efter måned. Så på den ene side skulle man brede vingerne ud og flyve. På den anden side var man fastholdt i det samme univers, man hele tiden havde været i. Ikke bare for en kortere periode men i lang, lang tid. Selvom det var tydeligt, at der skete en masse – lederen gik til møder og konsulenter og fondsmedarbejdere mødte op i huset, nye punkter kom på dagsordenen mm – så var der, for langt de fleste ansatte, tale om en hverdag, som den hele tiden havde set ud – men tilsat en del mere arbejde og med behov for stor fleksibilitet og rummelighed.

Samtidig skete der det, at ønsker og drømme på et tidspunkt måtte fastfryses. Efter masser af brugerinddragelse, farvede post-it, snakke og lister måtte man på et tidspunkt sige, at nu vælger vi at gå videre med disse ideer og disse drømme, som de er

udviklet lige nu. Derefter kunne oversættelsen fra klodser og luftige skyer til fast materiale gå i gang.

Efter denne streg i sandet kunne kun småtingene ændres, da senere store ændringer fordyrer et projekt meget. Men selvom man af praktiske grunde måtte fastfryse beslutningerne på et tidspunkt, bevæger den menneskelige hjerne sig jo videre. Den arbejder med tingene, ændrer det man tidligere mente osv. Det man på et tidspunkt ønskede og havde som vision, ændrer sig henad vejen. Man husker ikke, hvad man ønskede, men ved hvad man gerne ville ønske sig nu. Så slipper man brugerprocessen for tidligt, kan man godt ende med at mindre ejerskab, når endelig huset står der. Kunsten var, at alle fortsat var med og involverede, også i perioden, hvor der var mindre at involvere sig i for børn, unge og ansatte.

Ser man på forløbet i Kerteminde, er det tydeligt, at brugerinddragelsesprocessen har haft stor betydning for, at man som ansat har fået ejerskab både til de nye bygninger og til sin arbejdsplads. Ejerskabet af projektet hos de ansatte i huset er blevet styrket alene af, at man har været igennem en udvikling sammen. De ansatte har igennem en lang proces funderet over og forholdt sig til deres faglighed og deres hverdag. Spørgsmålet er, om de ansattes ejerskab til arbejdspladsen ikke var steget, uanset om Villaen var blevet bygget

eller ej, fordi selve processen har givet ejerskab og plads til drømme og visioner? Formentlig havde de ansatte flyttet sig gennem denne brugerproces – selv hvis man efterfølgende var blevet i de eksisterende rammer i Dyrehaven.

Det, at de ansatte har været så tæt involveret i hele processen – fra ideen blev født til Villaen stod der med låger og greb og indretning af køkken og stuer – betyder, at de kan genkende deres egne bidrag til det endelige resultat. De ved, hvilke forslag der har ført til bestemte løsninger. De ved også årsagerne til, at nogle forslag ikke kunne blive til noget. Samtidig er der ikke så stor udskiftning i personalegruppen, og de valg, der er truffet, er truffet som følge af fællessamtaler. Derfor står man ikke med lokaler eller bygninger, som ingen længere kan se nytten af, hvilket man har oplevet i nogle institutionsbyggerier, hvor der er bygget lokaler som ingen ved, hvad de skal bruge til. Fællesskabet i Kerteminde, gennem den omfattende brugerinddragelse, synes at have modvirket de situationer, hvor de nye lokaler mangler ejere.

Ejerskabet er muligvis også blevet sikret, fordi processen i sig selv har været med til at skabe nogle traditioner og nogle minder og sjove historier. Allerede da man flyttede ind, havde huset en historie og dermed en begyndende sjæl, hvilket er

med til at sikre ejerskab og tilhørsforhold. Villaen er ikke bare et sted, man bor, men også fortællingen om en frokost på Tornøes hotel, en filmfremvisning i den lokale biograf, en mark fuld af forgyldte spader og glasdøre ind til soveværelserne og snakken om et navn til stedet. Men også om træer, som tilhører hvert af børnene, og som de har plantet, en flagstang med ringe for hvert år Villaen har fødselsdag. Brugerprocessen har således ikke bare skabt rummene, men også skabt traditioner, begyndt at fylde i fotomapperne og sat gang i anekdote- og historiefortællingen.

SIKRING AF EJERSKAB – BØRNENE OG DE UNGE

Villaen er i høj grad et produkt af børnene og de unges tanker og visioner. Nogle af disse børn og unge flyttede med fra Dyrehaven til Villaen. Andre flyttede videre, før Villaen stod færdig og ikke alle kunne komme tilbage til åbningen. Men selv hvis man ikke flyttede med fra Dyrehaven til Villaen, kan børnene og de unge godt opleve det som deres hus. En part af dem er nedfældet i resultatet, og det er et hus, de har fået lov at give videre til nogle andre. Et hus, der er bedre, end det de forlod. Også for de nye børn er der ejerskab til huset. De nye børn har ikke været med i processen men de arver værdier og holdninger fra dem, der deltog. De flytter ind i et hus med historie og fortællinger om nogle børn og unge, der har betydet en forskel. Det er en historie, også de nye kan tage til

sig, og som kan give dem noget empowerment, fordi de derigennem oplever de ressourcer og kompetencer, gruppen af børn og unge tilførte.

Ejerskab er også kommet ved, at børnene følte sig tryggere i de mindre enheder, kunne identificere sig med stedet og fik lov til at indrette deres eget værelse. Og det kom ved, at hvert barn og ung fik mulighed for at udvælge samt plante et træ. Men der blev også fjernet noget ejerskab, da der var møbler, de ansatte valgte ikke at tage med, da de fik mulighed for at købe helt nyt. De unge savner derfor delvis at bo i et hjem, hvor de kan flyde i møblerne og hænge ud. Istedet oplever de, at de skal passe på de nye umagelige møbler.

“Jeg tror, det ville være meget lærerigt for bygherrer og arkitekter, og desuden skabe endnu større ejerskab for dem, der bruger bygningen, hvis man efter ibrugtagning – eksempelvis efter et år – kort undersøgte hvad der fungerede og ikke fungerede ved bygningen. Fuldstændig som man allerede skal gøre det nu, med byggeteknisk eftersyn, burde man også indlægge et “bruger-eftersyn”.”

Johannes Molander Pedersen,

NORD Architects

PÆDAGOGERNE

Vi er godt klare over, at arkitekterne og rådgiverne og alle dem, der byggede, syntes, at det kunne være lidt irriterende, at vi sådan sagde "Dur ikke!" til nogle af forslagene, men de ved jo ikke, hvordan hverdagen er på et børnehjem. Men det lykkedes. Det var rigtigt tænkt. Det fungerer. Og det giver en kæmpeglæde. Selvfølgelig har økonomien sat sine begrænsninger, så vi måtte snakke løsninger igennem og gå på kompromis, men vi har været med i det, og vi fik meget af det, vi bad om, og løsningen en vi kunne bruge.

Der er ting fra det gamle børnehjem, man kan savne. For eksempel havde vi en stor sofa, som alle kunne flyde i. Den var ikke pæn, men meget hjemlig. Den savner de. Til gengæld har vi fået et køkken, der bare er rigtig godt at samles i. Vi havde slet ikke planlagt at bruge det så meget, men vi kan mærke, at vi snakker og er sammen på en anden måde i det køkken.

Det har været en spændende og lærerig proces. Vi har oplevet nogle helt nye sider af børnene. Det har været hårdt og ressourcekrævende, men også et fuldstændigt fantastisk forløb.

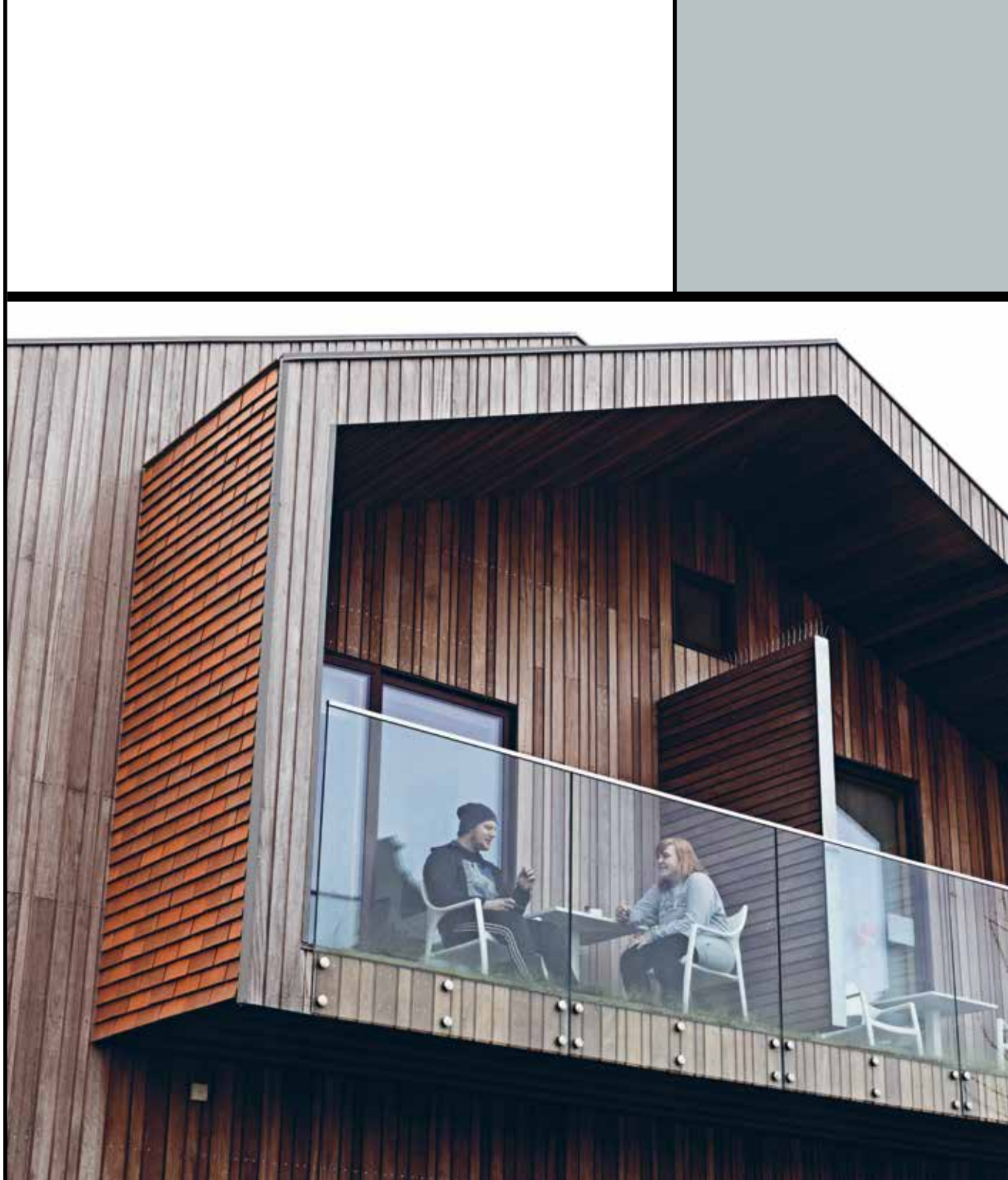
BØRNENE OG DE UNGE

“Hos hende havearkitekten fik jeg lov til at vælge et træ, og selv plante det i haven. Det er mit træ, der står derude, et japansk kirsebærtræ, for jeg kan godt lide det, når de hvide blomsterblade sner”

“Jeg syntes altså, det er flot, det de har lavet. Vi unge og børnene derinde har ikke været med til indretningen. Men heldigvis fik vi lov til at tage noget med fra Dyrehaven. Der var også nogle af de hyggelige ting, vi gerne ville have med, men de var for gamle og store, og det skulle være nyt. Men heldigvis fik vi lov til at tage denne her gamle lænestol med.

Jeg syntes, vi skulle have nogle malerier op på væggene. Hvidt er så kedeligt. Det virker som en institution, og der er hvide vægge overalt. Og farver siger jo meget om, hvilken person man er. Hvid, ja så er man da lidt kedelig”

“Hvis de skulle have lavet det virkelig godt, skulle de have bedt de unge om at lave et håndaftryk – ”bum” – på væggen, ligesom i børnehaven. Det er så hyggeligt, og så kunne man skrive navn på aftrykket, så man kunne se, vi havde boet der.”

FONDENE

Netop Zoomstory var med til at sikre, at der opstod ejerskab blandt børnene, de unge, forældrene og pædagogerne, som trods alt var de vigtigste brugere. Jeg tror også, det er uhyre vigtigt – for at sikre ejerskab – at det ikke er den samme person, der både skal sikre en brugerproces, en byggeproces samt tage sig af de ansatte.

Grethe Nymark, Egmont Fonden

Børnene fik lov til at komme med ud og købe genstande til deres værelser, og selv indrette det, som de ønskede. Hvis du ser værelserne, kan du se, hvor forskelligartede de er. Denne del af processen har – sammen med mange andre ting – været vigtig for at sikre, at børnene erhvervede og fastholdt ejerskab i processen.

Esther Nørregård-Nielsen, Oak Foundation Denmark

LEDELSEN

Børnene, der har været med til brugerinddragelsen, har absolut fået ejerskab til deres hus, for det er DERES hus. Vi arbejder meget med at give den stolthed, der er i den historie om brugerinddragelsen, videre. Vi får jo ofte besøg af vores "gamle" børn, og det er rørende at se dem være så stolte over noget, de har været med til. Børnene fik en væsentlig rolle som ambassadører for projektet. De har fået mulighed for at være medbestemmende over eget liv, og mange af deres drømme er blevet virkelighed. De har været med til at skabe noget, der er større end dem selv, og det kan de med rette være stolte af.

81

KERTEMINDE KOMMUNE

Lederen Birgit og jeg var med i styregruppen, både for at sikre børnenes stemme, og for at give medarbejderne og socialrådgiverne en stemme, og give dem ejerskab til Fremtidens Børnehjem. Hvis socialrådgiverne ikke kunne se sig selv i Fremtidens Børnehjem – så kommer der ingen børn derhen.

Børnene og de unge har gennem hele processen fået ejerskab til huset. Men det politiske system har absolut også fået ejerskab til huset og processen. Borgerinddragelse er jo en af de vigtigste grunde til, at politikerne er gået ind i politik. Nu er der noget konkret at tale om, for vi har faktisk lavet en rigtig borgerinddragelse nu.

Inge Skov Madsen, Børne- og familiechef

FLAGSTANGEN

I midten af den store have, som omkranser Fremtidens Børnehjem, står flagstangen, ganske som den gør det i haven i mange danske hjem. På flagstangen, ca. halvanden meter oppe er der placeret messingskilte, der omslutter stangen, hver med sirlige indgraveringer. På det nederste skilt er der i messing indgraveret den dag, Villaen åbnede sine døre for dets første beboere.

Alle hjem skaber man deres egne traditioner, som knytter de mennesker sammen, der bor der, og minder dem om et fællesskab. I Fremtidens Børnehjem er det blevet en fast tradition at fejre Villaens fødselsdag, at fortælle historien om, hvordan Villaen blev til, at feste og sætte et nyt messingskilt op på flagstangen.

POSITIVE BIVIRKNINGER

Når man kommer kørende af vejen fra Nyborg, op langs Storebælt, kører man på en lille hyggelig vej der tydelig bevæger sig fra by til by og forbi små steder, der afhængig af årstiden sælger jordbær, asparges, æg, hindbær, kartofler osv. Vel ankommet til Kerteminde kigger man nu blot til venstre for at holde øje med trafikken, men drejer mod højre, kører over den lille bro over havnen og videre ned gennem hovedgaden. Næsten igennem drejer man til venstre og fortsætter ud af byen, gennem et par rundkørsler. Nu har man Kerteminde fjord på venstre side, til man i byens sidste rundkørsel drejer til højre og få hundrede meter nede ser Villaen ligge. Det er ubetinget vejens flotteste hus. Det er helt sikkert også et hus, der kun ser sådan ud, fordi så mange har puttet deres drømme, faglighed, visioner og ønsker ind i huset. Det ligger som en slags velfungerende collage, hvor de mange delelementer giver det ekstraordinære resultat.

Børnehjemmet hedder ikke længere Dyrehaven. Det har skiftet navn til Villaen. Dels fordi det er et nyt sted med ny identitet, beliggenhed og udseende. Dels minder navnet Villaen mere om et hjem – endda et lidt bedre af slagsen. Navnet blev foreslået af en af drengene, der bor der. Det er rare at sige, at man skal hjem til Villaen end hjem til Dyrehaven.

Villaen – som i flere detaljer er beskrevet i bogens

første kapitel – danner nu hjem for 9 børn og 8 unge. Der er to lejligheder i flexafsnittet. Den store med 5, den lille med 2 værelser. Her er plads til familier, der har brug for støtte i en periode og i det hele taget rummer Villaen mange af de muligheder, man fra starten ønskede sig for at kunne rumme de stadig mere komplekse problemstillinger, som kommunen skal kunne varetage. Alt dette er muligt med samme normering som før. I dag er kommunen i en situation, hvor flere børn og unge familieanbringes. Dette giver plads til øget familie arbejde i Villaen. Flexibiliteten var indtænkt fra starten, og har allerede vist sin værdi.

Man har i det store hele fået, hvad man ønskede sig: Et ekstraordinært hus, en institution med rummelighed og fleksibilitet der modsvarer kravene til kommunerne, og man har fået en samlet institution, der kan drives bedre med samme normering. Endvidere er det et hus med langt flere muligheder end før for at arbejde med fagligheden og inddrage nye metoder.

Så den mest korrekte konklusion på processen fra Dyrehaven til Villaen er, at man har fået det, man ønskede sig, også selvom man ikke har fået alt det, man ønskede. Der er rum, der gerne måtte være større, møbler der gerne måtte være mere flyder-agtige og et par trampoliner, der er så små, at man næsten ikke kan se dem samt en

swimmingpool, der blev helt væk. Men mest er der alt det gode og velfungerende. Alt det der er blevet, som man ønskede det eller bedre.

Det er dog rimeligt at sige, at brugerinddragelsen har givet mange flere resultater, end man lige planlagde. Resultater, som vi mener, man kan kalde “positive bivirkninger”. Det er resultater, der næsten i sig selv kunne være årsag til at gennemføre en brugerinddragelse.

STOLTHED

Der er en stolthed i kommunen og i Villaen over at have kunne løfte et projekt som dette. At en lille kommune som Kerteminde har kunnet få bygget et sted som Villaen. Et børnehjem er normalt ikke noget, man taler om med stolthed. Men Villaen taler man faktisk om med stolthed. Man bindes sammen af ting, man har opnået sammen, og Villaen er sådan et sted. Det er et resultat, der rækker ud over sig selv.

ANERKENDELSE

Der er meget stor anerkendelse af ledelsens evne til at få et projekt som dette manøvreret igennem og samtidig beholde personalegruppen nogenlunde intakt og sikre det daglige arbejde. Ledelsen af børnehjemmet har løftet en kæmpeopgave og har opnået stor respekt. Børnehjemmet er kommet på kommunens landkort i højere grad, end det var,

“Kerteminde børnehjem har fået en historie, som kan gives videre fra generation til generation. Børnenes fortællinger og at der er kommet ord på dem, det er så vigtigt og sjældent. Det er en enormt positiv effekt af hele processen.”

Grethe Nymark, Egmont Fonden

og det er rimeligt at antage, at det ikke er et sted, man lige sparer væk. Villaen er også kendt og anerkendt i Danmark. Mange har hørt om stedet.

FÆLLESSKAB

Der har været en stor teamspirit, og der er en tydelig glæde over – som medarbejdergruppe – at kunne nå frem til dette resultat. Det at formulere indholdet af en ny bygning har skærpet fokus på en række arbejdsmæssige og faglige forhold, hvilket har en meget langsigtet positiv effekt. Processen har således bidraget til en præcisering af arbejdet og en mulighed for at samarbejde om, hvad der skal være bærende pædagogiske principper. Disse overvejelser vil også fremadrettet ligge som en ballast for arbejdet. Alle kan drømme om at gennemføre en omfattende faglig proces uden at nå dertil. Men brugerinddragelsen og det nye hus nødvendiggjorde denne faglige proces, og resultaterne af denne proces har, blandt mange ting, været fællesskabsgivende.

RO

Fordi man i den nye bygning har opdelt børne- og ungegruppen i flere små enheder, er der meget mere ro og langt færre konflikter end før. Af nogle af de børn, der plejede at starte uroen, blev Villaen derfor kaldt kedelig. De børn havde simpelthen ikke samme muligheder for at skabe uro. Man kan også se, at børnene bruger deres værelser

meget mere og ikke behøver låse dørene i samme grad, som de valgte tidligere.

SAMSPIL

Samspillet omkring brugerinddragelsen fx mellem pædagogerne og arkitekterne, har givet alle en større viden om hinandens område til fælles gavn. Arkitekternes syn på rummet har så at sige hjulpet pædagogerne til at åbne rummene for nye fortolkninger og nye måder at arbejde på. For arkitekterne har den grundige brugerinddragelse og samarbejdet med pædagogerne givet dem en viden om hverdagen, som de ikke har haft før. Den viden og de erfaringer vil de tage med sig videre i andre projekter. Fx er der allerede blevet bygget et børnehjem i et af de arabiske lande, hvor en masse af erfaringerne fra de ansatte samt børnene og de unge i Kerteminde er medtænkt i løsningen.

AHA-OPLEVELSER

Brugerinddragelsen har lært de ansatte om kompetencerne hos børnene og de unge. Processen med brugerinddragelse har betydet, at nogle af de roller, man har fået pålagt som voksen og barn, er fjernet. I og med at pædagogerne har fået blik for, hvad der er muligt med disse børn, og hvilke kompetencer de rummer, har arbejdet med dem kunne ændres.

“Man tror ikke så meget på sig selv, når man bor her. Man har altid fået at vide, at man ikke duer, eller kan noget, og så bliver man pludseligt bekræftet i, at man kan noget. Når man får mulighederne og redskaberne, så kan man.”

Ung i børnehjemmet

SOCIAL KAPITAL

Brugerinddragelsen medførte, at køkkenet kom til at ligge i midten og danne husets kerne. Sådan er det ikke altid i institutioner, men der opstod – som led i brugerinddragelsen af en madmor – et stort ønske om det. Et køkken er altid et vigtigt sted, men dette køkken ser ud til at skabe en masse social kapital, fordi det er stedet, hvor man mødes uformelt på tværs af alder og køn. Når køkkenet dufter af nybagte boller, strømmer man til fra alle kanter og hænger på bordkanten og sidder på stolene, mens man taler. Det var meningen, at det skulle være et vigtigt rum. Det var ikke forudset, at betydningen blev så stor.

FEJLRETNING

Efter Villaen stod færdig, er der kun opdaget meget få ting, der skal ændres. En detalje var, at den maling, der er brugt, ikke kan afvaskes effektivt nok. Så der skal findes en løsning med eftermaling nogle steder med maling, man kan rengøre. Derudover er der ikke fundet ting, der skulle ændres da først glas dørene var skiftet ud, omend stikkontakterne ikke var placeret som i et hjem, men istedet midt på væggen som et kontor. Det forhold italesættes positivt af politikerne, da man ikke sjældent har oplevet efterjusteringer af nybyggeri, der er løbet op i ikke så få penge. Bygningen synes at være gennemtænkt grundet brugerinddragelsen. Det opfattes som meget

positivt, at man ikke skal have både besværet med, uroen over, slåskampene om og udgiften til efterbearbejdning.

HÆRVÆRK

Man oplever i Villaen langt mindre hærværk, end man gjorde i Dyrehaven. Det kan ikke længere blot forklares med gruppen af børn, og hvorvidt der er mange eller få udadreagerende drenge. Ejerskabet til Villaen ser ud til at være intakt, og det fører til mindre hærværk. Villaen opleves i højere grad som “mit hjem” – og det passer man måske mere på.

VISIONER

En yderligere krølle er, at man nu har startet en proces, der handler om at turde drømme og have visioner. Sagt lidt finurligt vil fremtiden vise, om brugerinddragelsen “blot” har sikret, at brugernes ønsker og drømme blev omsat til et nyt hus, eller om man har sat gang i en erkendelsesproces, hvor brugerne (ansatte, ledelse, kommune, børn og unge) tør drømme og have visioner på mange dimensioner, fordi de kan se, hvad det kan føre til.

POSITIVE BIVIRKNINGER

– BØRNENE OG DE UNGE

De børn, der nu bor i Villaen, er børn med samme udfordringer som dem, der kom for at bo i Dyrehaven. De er udsatte på en række parametre;

har oplevet svigt, mangel på opmærksomhed og døjer med en række personlige udfordringer socialt, psykisk og måske fysisk. Endvidere gælder det, at kun få af de børn, der dengang gik i Dyrehaven og deltog i brugerinddragelsen, flyttede med over i Villaen. Dertil var brugerinddragelses-, planlægnings- og byggeprocessen for lang og børnene og de unges periode i børnehjemmet for kort.

Men for de børn og unge, der var med i processen, er der sket en hel masse, uanset om de selv har nået at flytte ind i Villaen. De var personer, der var vant til, at man ikke lyttede til dem – ofte gjorde man det ikke engang ved så vigtige begivenheder som anbringelsen. De var vant til at føle sig nytteløse og ligegyldige. Og pludselig kom de igennem en brugerproces, hvor deres mening betød noget. Hvor deres erfaringer og viden blev vigtig og fik konsekvenser også for de børn og unge, der senere skulle bo i børnehjemmet. De oplevede, at de voksne, som de normalt omgik, fik aha-oplevelser, blev positivt overraskede og anerkendte børnene og de unges viden i endnu højere grad. Og som følge af alt det, kom børnene og de unge til at anerkende sig selv mere. De opdagede, at de havde evnen til at have meninger, lærte at formulere disse og så dem omsat. De lærte, at de kunne kommunikere, at andres meninger også kan have værdi, samt at man er nødt til at

samarbejde og ikke bare kan gå, når man er midt i en proces. Så for børnene fra Dyrehaven, var processen med at bygge Fremtidens Børnehjem vigtig for den personlige udvikling. Det har været en proces, hvor de har lært meget både om sig selv, andre børn og unge, samarbejde og at det er muligt at drømme og tænke stort. Kun få af disse børn og unge fra Dyrehaven blev som sagt til børnene i Villaen. De flyttede væk inden da. Men før det nåede de at give en gave til de børn, der fulgte efter. Og det at give en gave – at være den der har noget at give af – kan have en kæmpe betydning i sig selv. En af de unge opnåede en tanke om måske at ville være indretningsarkitekt.

For børnene og de unge har Villaen nok så vigtigt skabt ro. Allerede efter få dage kunne man mærke, at bygningen ikke tilgodeser konflikter, fordi rummene og opdelingen af børnene og de unge imødegår dette. Det har haft en stor betydning for trivselen for langt de fleste, selvom et par af de mere uroskabende børn og unge fandt huset kedeligt, fordi de ikke længere kunne skabe konflikter for at skjule, når de selv havde det skidt.

En anden positiv ting er, at man ikke længere har synlige og ikke mindst hørbare nøgler. Det har fjernet den oplevelse af indespærrethed eller værre, som flere af børnene italesatte som problematisk i Dyrehaven. Dels har de mindre brug

for at låse sig inde på deres værelser i de mindre enheder, fordi de voksne er tættere på, end de var, da værelserne lå på den lange gang i Dyrehaven. Dels er der ikke lyden af nøgler hele tiden.

For børnene i Villaen, der aldrig har kendt Dyrehaven, er brugerinddragelsesprocessen også vigtig, uanset at de ikke selv deltog, fordi den har givet et stort ejerskab til huset. De nye børn og unge flytter på mere end en måde ind i "vores hjem". Det er deres hjem, når de nu ikke kan bo hjemme. Og det er et hjem, som børn og unge har skabt, og det er *Vores*. De nye børn og unge får fortalt husets historie og bliver selv en del af historien. Stoltheden over processen og resultatet og over huset kommer også de nye til gode. Fortælles der positive historier om Villaen, bliver man en del af den positive historie, og det gør, at man vokser. Endvidere kommer nye børn ind i en virkeliggørelse af, at det er muligt at drømme og have visioner. At de meninger og holdninger, man har, er vigtige. Man kan mene, at de børn og unge, der var med i brugerprocessen kan ses som en slags rollemodeller. Men sikkert er det, at de børn og unge der var med i brugerinddragelsesprocessen, har vist vej, været til inspiration og givet bevidsthed.

PÆDAGOGERNE

Jeg tror, vi er blevet bedre til vores arbejde. Ikke at vi var dårlige før på Dyrehaven. Der er bare kommet mere energi og overskud til at arbejde med pædagogiske redskaber. De fysiske rammer er simpelthen mere velegnede. Der er plads til at arbejde i et lille fællesskab. Og i et stort. Vi kan vidensdele, tale med hinanden, hjælpe og udveksle erfaringer. Vi har fået ro på, og det har børnene også. Og så har vi helt konkret en stolthed over, at det lykkedes at få et børnehjem som dette, og at vi har været med til det. Vi har både skabt en arbejdsplads og et hjem. Det er ikke noget mange oplever. For ikke så lang tid siden så jeg en artikel i Jyllands Posten med et vildt flot foto af Villaen. Jeg blev helt høj. Den handlede om, at arkitektfirmaet CEBRA havde fået en pris. Vi snakkede meget med børnene om det. Om at de havde været med til, at de fik den pris. Senere læste vi, at arkitektfirmaet havde fået en stor opgave i Abu Dhabi med at bygge noget til børn. Den historie fortalte vi også børnene – at deres idéer og tanker, alt det de havde hjulpet arkitekterne til at forstå – kunne bruges i Abu Dhabi. Det var lidt som et eventyr, og børnene blev godt nok imponerede og ikke mindst stolte over at være en del af det eventyr.

PROCESARKITEKTERNE

Det var jo en fantastisk og lærerig og meget krævende proces at være en del af, også for os i NORD Architects. Ligegyldig hvordan det endelige resultat bliver, skal processen være meningsfuld for alle parter. Børnene skal have det sjovt, men derudover skal de få nogle kompetencer, noget læring og større ejerskab. Medarbejderne kunne bruge det til organisationsudvikling, pædagogisk læring og vidensudvikling. Hvis man har lavet en god brugerinddragelse – også i mindre målestok end i Kerteminde – så er jeg ikke i tvivl om, at man efterfølgende, for eksempel efter et år vil kunne måle positivt på mange ting såsom trivsel hos børn, sygedage hos medarbejderne osv. Det vil sige, at man kan argumentere politisk for, at en brugerinddragelse kan betale sig.

Johannes Molander Pedersen, NORD Architects

BYGGEARKITEKTERNE

Det er blevet et meget anderledes hus, Fremtidens Børnehjem, og det skyldes brugerinddragelsen. Vi arkitekter fra CEBRA har tænkt ud af boksen, og hørt brugernes stemme, mens vi tegnede, ligesom også bygherre, brugere, fonde og rådgivere har tænkt ud af boksen. Vi har lært meget gennem den proces i Kerteminde, som vi bruger efterfølgende i vores arbejde. Jeg håber, at børnene har fået et hjem, de er stolte af. Det er som oftest kun ved foregangs projekter som Fremtidens Børnehave, Fremtidens Skole og lignende situationer, hvor bygherre, sammen med samarbejdspartnere vil være visionære og ønsker læring, at der bliver afsat god tid og store midler til sådanne brugerinddragelser. Men jeg er ikke i tvivl om, at de vil spare på driften, og børnene vil ikke ødelægge så meget. Det er vores erfaring.

Efter vi har set materialet fra brugerinddragelsen i Kerteminde, filmene af og med børnene og de unge, har jeg tænkt på, at i forbindelse med de bygninger vi skal bygge til eksempelvis multihandicappede børn og unge, der ikke har det store sprog, ville det være fantastisk at se en film fra deres hverdag, og lære lidt om, hvem de er. Så selvom vi ikke er antropologer, kan vi gøre brug af nogen af deres metoder.

Flemming Kaas Svendsen, CEBRA

KOMMUNIKATIONSBUREAUET

Vi håber, at denne proces i Kerteminde kan give andre kommuner og fonde inspiration til at lytte til denne gruppe brugere. Ja i det hele taget lytte til alle de mennesker, der ikke har nogen stemme i samfundet, for de har virkelig kompetencer og evner. Hvis man husker at spørge dem på en respektfuld måde, så har de noget på hjertet. Det viser denne proces.

Vi kan håbe, at børnene har fået noget ud af at være blevet anerkendt, forstået som at børnene er kompetente. At de kan vise over for sig selv og andre, at de er kompetente. Vi tænker her på anerkendelse i sin rene form. Både i processen og i det endelige produkt i form af Villaen.

Måske kan nogle kommuner også lære, at selvom det tager tid, og på den korte bane måske er dyrere, så kan det betale sig med brugerinddragelse på den lange bane – på alle niveauer, for børnene og de unge, medarbejderne, driften osv.

Zoomstory

LEDELSEN

Helt konkret oplevede vi en ro og meget mindre konfliktfyldte hverdage, allerede tre dage efter vi var flyttet ind, og flyttestøvet havde lagt sig. Sjovt nok var nogle af de udadreagerende drenge lidt frustrerede, for hvad skulle de nu brokke sig over! Nu måtte de til at se indad, når der var ro.

Vi som fagpersonale har lært noget om os selv, vores blik på børnene, fået ro og energi til at udvikle vores faglighed. Det er jo Fremtidens Børnehjem og det betyder, at vi også skal være på forkant med det nye inden for forskning omkring de børn og unge, vi har i børnehjemmet. Så vi har kontinuerligt samarbejde med forskere på flere områder. Huset skal jo ikke stå stille. Det er jo Fremtidens Børnehjem.

KERTEMINDE KOMMUNE

Vi i kommunen har jo et meget funktionelt blik på tingene, og vi blev da overraskede over, hvor ofte det var de små ting, der betød noget for brugerne. De ting der giver glæde og ejerskab ved at gå i en skole eller bo i et hus, er ofte små og ikke nødvendigvis dyre ting. Det er ting, vi i kommunen slet ikke har tænkt på. Fordi vi har fokus på økonomi, kvadratmetre og lignende.

Jeg mener, at der måske bør ske en holdningsændring hos os i kommunerne, for konsulenter udefra er lidt et fy-ord i mange kommuner, og det har ikke noget med økonomi at gøre. Det er vigtigt at indgå i partnerskaber, især når man er en lille kommune. Det har dette projekt vist. Man taler jo rigtig meget om "samskabelse" i kommunerne lige nu. Det er det helt store buzzword. Men det handler jo i virkeligheden blot om, at man laver en god aftale mellem partnerne i et projekt, som eksemplet med Fremtidens Børnehjem mellem fondene og kommunen. Aftalen skal være brugbar for begge partnere, og så skal alle være åbne for at ændre noget undervejs. Det er en proces. Det kan også være samskabelse mellem kommunerne og det lokale erhvervsliv.

Sonja Rasmussen. Daværende borgmester

FONDENE

Kort før åbningen af børnehjemmet, var jeg inde og se en af pigernes værelse. Hun fortalte mig, at hun var glad for værelset, men at det var for småt. Hun havde ikke plads til sin store seng, som hun behøvede, fordi hun var teenager. Det var – trods hendes beklagelse – meget positivt at høre, at hun på eget initiativ fortalte, hvad hun synes, der fungerede, og hvad der ikke gjorde. Hun kunne, hun ville, hun gad og hun turde komme med sit input til mig. Det viste, hvad hun havde fået ud af processen.

Pernille Illum, A.P. Møller Fonden

Udkommet af processen med Fremtidens Børnehjem, kan give så meget samt være til inspiration for andre projekter. Jeg tror, at sådan en stor brugerinddragelse som denne kan åbne op for nye måder at tænke på. Ikke fordi alle kan eller vil bruge så mange penge, men processen giver mulighed for at opdage, hvad der er muligt, og dermed have noget at læne sig op af.

Esther Nørregård-Nielsen, Oak Foundation Denmark

“Men det bedste er, at jeg ved, jeg har været med til at påvirke det – huset, og når jeg bliver ældre kan jeg gå forbi og sige, at det der, har jeg været med til at bygge.”

Ung i Børnehjemmet

FORÆLDRENE

Jeg tror, at min søn kommer til at få bedre kammeratskaber med de andre børn, når vi forældre kan komme mere på institutionen istedet for, at børnene skal komme hjem i weekenderne. Så vil der være flere børn at gøre noget sammen med, og jeg tror, det er godt for fællesskabet. Jeg er sikker på, at der kan undgås en masse konflikter i hverdagen, hvis børnene får nogle flere gode oplevelser i weekenderne.

“Det bedste er børnenes indflydelse. Det at de har været med til at bestemme. De er blevet glade. Det er jo for børn og unge, der er blevet bygget, og så har de lyttet. Det er ikke bare nogle inde fra kommunen, der siger, at sådan og sådan skal det være. Man bliver glad som forældre”.

“Jeg tror ikke, de stikker af mere, for så går de bare op og besøger de store, så det er godt, at ungehyblerne ligger ved siden af.”

“Nu vil det måske være sådan, at de siger “kommer du ikke lige ud og laver maden? Jeg har en ven på besøg”. Og så smutter man igen senere – ligesom det var hjemme”.

“Jeg glæder mig meget til, at jeg kan have noget mere tid sammen med min søn i weekenderne. Så kan vi rigtig hygge os med hinanden, lave noget mad sammen og se noget fjernsyn sammen. Det har der ikke været så gode muligheder for i det gamle Dyrehaven”.

BØRNENE OG DE UNGE

“Da jeg først skulle se huset, fik jeg bind for øjnene, og da jeg så det så WOW! Jeg ville så gerne have haft en svømmepool. Jeg ville hellere bo i det gamle Dyrehaven. Det var mindre og mere hyggeligt. Men det er ok, det her – Det er det”.

“Set udefra er det flot. Jeg har holdt konfirmation oppe i det store rum, og ja der var et rum, hvor min far og farmor kunne være, og så lavede min farmor mad til os tre, men nu bruger vi det ikke mere. Min farmor er død og min far er meget syg. Jeg har mit værelse, og der bestemmer jeg, hvem der skal komme ind. Mit yndlingssted er mit værelse. Stedet er ikke helt blevet, som jeg håbede på, men det er meget godt, det er ok”.

“Det bedste ved det forløb var, at man kunne blive inddraget, at man blev hørt, at man kunne få lov til at gøre en forskel.”

“Men det bedste var altså, at vi kunne komme til at sige, hvad vi følte, hvad der kunne gøre gavn og ikke kunne. Jeg syntes, det fede var, at man kan give noget videre til andre unge mennesker, så de kan se, hvad vi har tænkt, så det ikke bare er en arkitekt, der har lavet et fint hus, og så står det der...”

“Jeg har altid betragtet pædagogerne som venner med ekstra erfaring, men så noget mere i dem. Pædagogerne fik også et andet billede af os, og det fik vi også selv. Vi kunne mere, end vi troede. Vi fik jo bare et kamera i hænderne. Der var ikke nogen, der så os over skuldrene. Pædagogerne virkede også meget stolte”.

ANBEFALINGER

I en proces som denne er der en række ting, man med fordel kan gøre, og ting man med fordel kan afstå fra.

Nedenfor har vi listet en række af de anbefalinger og gode ideer, vi har erfaret. Der er ikke tale om en udtømmende liste.

ANBEFALINGER

FØR PROCESSEN/BRUGERINDDRAGELSEN

- Gør jer klart, hvorfor I gerne vil inddrage brugerne, og hvad I mener, der kan komme ud af brugerinddragelsen – hvad skal brugerinddragelsen anvendes til i praksis?
- Undersøg evt. om andre har lavet en lignende brugerinddragelse (fx samme målgruppe eller samme type projekt) – lad jer inspirere og tag højde for deres læring i jeres egen proces.
- Sæt god tid af til planlægning af brugerinddragelsesprocessen.
- Etablér evt. en gruppe af mulige interessenter for brugerinddragelsen, således at det sikres, at væsentlige vinkler eller perspektiver omkring brugerne ikke bliver overset.
- Sørg for at alle involverede parter har forståelse for processen og kan se formålet og fordelene ved brugerinddragelsen.
- Overvej hvor meget tid og hvor mange midler, der er til at gennemføre processen – og afstem ambitionerne herefter.
- Ofte gennemføres brugerinddragelsesprocesser sideløbende med en travl hverdag. Overvej derfor nøje om brugerinddragelsen kræver frigørelse af medarbejderressourcer til at gennemføre brugerinddragelsen og/eller at støtte op om brugerne i processen.

- Tænk over om brugerne skal inddrages i alle dele af processen eller kun i bestemte og afgrænsede dele af processen.
- Hvis I har modtaget økonomiske midler eller anden støtte til at gennemføre processen, kan I med fordel sikre jer, om de, der har støttet processen, har bestemte krav som brugerinddragelsesprocessen skal tage højde for.
- Reflekter over om og/eller hvordan I vil dokumentere brugerinddragelsen, så relevante input og resultater ikke går tabt i processen.

ANBEFALINGER – METODER

- Tag jer tid til at reflektere over valget af metoder til brugerinddragelsen.
- Husk at afstemme valget af metoder med den tid og de midler, der er til rådighed.
- Overvej nøje om de valgte metoder egner sig til netop jeres målgruppe – fx kan børn med fordel inddrages via andre og mere legende metoder end eksempelvis det klassiske interview.
- Prøv at tænke anderledes. Reflekter over hvilke metoder, der kan udfordre eller supplere de mere klassiske og gængse metoder, I er vant til at bruge, når I samler viden og data blandt brugerne. Kan det fx være en idé at observere målgruppen i specifikke situationer? Skal der bygges med klodser? Skal brugerne interviewe hinanden? Kan man bruge billeder,

tegninger, rollespil, walk and talk, film eller fremtidsværksteder?

- Overvej om der bør tages flere forskellige metoder i brug for at inddrage brugerne bedst muligt, samt favne bredest muligt.
- Tænk over forskellige roller for deltagerne i brugerinddragelsesprocessen – de fleste deltagere vil gerne høres, mens ikke alle bryder sig om at stå i front.
- Vær opmærksomme på, at en brugerinddragelse er en proces, der ikke bare består i at indhente viden fra brugerne, men som kræver tid til at opnå en dybdegående indsigt, forståelse og oversættelse af brugernes oplevelser, behov, ønsker og idéer.

ANBEFALINGER – BRUGERE

- Skab overblik over alle aktuelle og potentielle brugere.
- Gør det klart, hvem der er processens/brugerinddragelsens vigtigste brugere og dermed den mest centrale målgruppe for brugerinddragelsen.
- Overvej om der også er sekundære brugere, der med fordel kan inddrages i processen.
- Tænk over om hele målgruppen skal inddrages, eller om der alene skal udvælges repræsentanter for målgruppen.

- Hvis hele målgruppen ikke inddrages, så tænk over, om repræsentanterne, der udvælges, skal opfylde nogle særlige kriterier.
- Hvis der er tale om sårbare målgrupper, fx anbragte børn og unge, patienter eller psykisk sårbare borgere, så overvej nøje, om der er personer i målgruppens omgivelser, der med fordel kan involveres – samt om der måske skal hentes samtykke (fx hos forældre og pårørende).
- Vent med at informere eller inddrage brugerne til det er helt sikkert, at brugerinddragelsesprocessen kan realiseres.
- Inddrag kun jeres brugere, hvis I har tænkt jer at reflektere over deres svar og tage dem alvorligt!
- Sæt tid af til at etablere en tillidsfuld relation til brugerne, så brugerne oplever en reel interesse for det, de kan bidrage med i processen.
- Vær opmærksomme på at etablere et ligeværdigt samarbejde med brugerne, så I der gennemfører processen ikke fremtræder bedrevidende og så det sikres, at brugerne bliver anerkendt som eksperterne i deres eget liv.
- Husk at brugerne deltager frivilligt i processen og faktisk gør jer en tjeneste – honorér deres indsats ved som minimum at skabe en god, tryk atmosfære og behagelige rammer undervejs.

- Sørg for en god og tydelig kommunikation med brugerne både indledningsvist og undervejs. Gør det klart for brugerne, hvorfor de bliver inddraget, hvordan de bliver inddraget, hvornår i processen de bliver inddraget, hvad de kan være med til at bestemme og hvad de kan forvente at få ud af at engagere sig i processen.
- Afsæt tid ved endt brugerinddragelse til at synliggøre overfor brugerne, hvordan deres inputs i processen er blevet oversat til fx enten håndgribelige resultater eller forandring af praksis.

ANBEFALINGER

HVEM SKAL UDFØRE BRUGERINDDRAGELSEN

- Overvej hvem der skal gennemføre brugerinddragelsen – skal I gøre det selv eller er det hensigtsmæssigt at skabe armslængde og/eller bringe friske øjne ind i processen?
- Tænk over hvilken sammenhæng brugerinddragelsens resultater skal tale ind i. Er der brug for at inddrage nogle i at gennemføre brugerinddragelsen, fx nogle der ved noget om økonomi, byggeri, læringsmiljøer, fællesskab mm?
- Hvis brugerinddragelsen sker i et samarbejde mellem forskellige parter/aktører, så sørg for en tydelig rolle- og ansvarsfordeling, så alle kender deres plads i processen og rammerne er trygge for målgruppen.

- Sørg for, at de der udvælges til at gennemføre brugerinddragelsen besidder den rette følsomhed overfor målgruppen og formår at gøre sig fortjent til målgruppens tillid og engagement.

FRA KLODSER TIL BYGGEPROGRAM

- Gør brugerne meget klart hvilken del af processen, de kan være med i, og hvilken del de ikke kan være med i.
- Gør brugerne klart, at det er et mulighedsrum, hvor alle tanker og ideer er i orden, men at ikke alle ideer og forslag vil blive gennemført.
- Gør brugerne klart, at brugerprocessen lukkes på et tidspunkt og at resten af programmet gennemføres af andre end brugergruppen.
- Gør det meget klart for brugergruppen, hvordan deres ideer og forslag har påvirket det endelige resultat.

HØRT

Hvidbog om brugerinddragelsen af børn og unge ved opførelsen af Børnehjemmet "Villaen" i Kerteminde, fra 2000-2015.
København 2017

Tekst: Malene C. Meldgaard og Esther Nørregaard-Nielsen med stor hjælp fra studentermedhjælp: Sofie Cecilie Sønderby

Interview: Malene C. Meldgaard

Grafisk design og tilrettelægning: Marianne Dunker-Jensen
mariannedunker.dk

Foto: Lisbeth Holten side 15,19, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 41, 56 nederst, 57, 59, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 88, 89 nederst tv.

lisbethholtenfotografi.dk

Øvrige fotos:

NORD Architects S. 7, 11, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 63, 69

CEBRA, Mikkel Frost s. 9, 11, 35

Resterende fotos er hentet fra Børnehjemmet

Villaens hjemmeside

Akvarel af Mikkel Frost CEBRA s. 61

samt stregtegninger side 25, 62, 63, 65

Bogen er trykt hos Narayana Press

ISBN: 978-87-970079-0-7

1.udgave, 1.oplag

Udgivelsen af HØRT er muliggjort gennem støtte fra Kerteminde Kommune

B

BRUGER